

Конгрес
Українських
Націоналістів

Любіть Україну!

НАЦІЯ І ДЕРЖАВА

e-mail: nacija@ukr.net www.nacija.org.ua 10 жовтня 2006 року № 40 (152)

ГЕРОЯМ – СЛАВА!

Дорогі друзі, побратими!

Головний Провід Конгресу Укра-їнських Націоналістів вітає Всеукраїнське Братство ОУН-УПА, всіх учасників національно-визвольної боротьби із Днем Української Повстанської Армії!

64 роки тому найкращі сини і доньки української нації стали на шлях безкомпромісної боротьби з окупантами, які заполонили українські землі. Лише завдяки особистому героїзму повстанців та вірі в національну ідею Українська Повстанська Армія змогла успішно протидіяти шаленому тиску ворогів України. І навіть після закінчення військових дій вояки УПА залишались борцями за Українську Самостійну Соборну Державу. Не зламали учасників національно-визвольної боротьби ні нацистські табори, ні тюрми і гулаги кривавої радянської влади. І хоча досі українських повстанців на офіційному рівні не визнано, вся патріотична спільнота усвідомлює, що без звитяги і жертовності героїв, які воювали в лавах ОУН-УПА, на політичній мапі світу в XX столітті Українська держава не з'явилася б узагалі.

На Святу Покрову ми вшановуємо українське лицарство, яке впродовж усеї історії нашого народу боронило свою землю від хижих загарбників. В цей день ми згадуємо славне українське козацтво, схиляємо голови перед продовжувачами їхнього військового чину – вояками Української Повстанської Армії. Ми низько вклоняємося вам за вашу мужність, терпіння, за роки, віддані Україні по тюрмах і по сибірах, за те, що завдяки вашій жертовності українці сьогодні живуть у незалежній Україні.

Ще багато мусимо зробити у власній державі: наповнити її національним змістом, об'єднати дезорієнтовану націю, здобути справжню суверенність, передусім духовну, від окупантів різних мастей. Без вашої енергії та мудрості це Україні не під силу. Тож зичимо вам міцного здоров'я, оптимізму, довгих років життя, сили і наснаги й надалі розбудовувати національну Українську державу разом із молодими українськими патріотами!

Слава Україні!
Героям слава!

**Голова Конгресу
Українських Націоналістів
Олексій ІВЧЕНКО**

 ЧЕСТЬ І ЧИН

Василь КУК: "ЗНАЮТЬ, ЯК НАБИТИ СОБІ КИШЕНІ, ТА НЕ ЗНАЮТЬ, ЯК БУДУВАТИ ДЕРЖАВУ"

У свої 93 роки він – дивовижно молодий. Людина-легенда, останній командир Української Повстанської Армії Василь Кук має добре здоров'я і світлий розум. Володіє польською, англійською, німецькою мовами. Пише книги. Зустрічається з молоддю. Користується інтернетом. Ерудит і жива енциклопедія української історії, він не виборював матеріальних благ для себе. Зараз мешкає у звичайній двокімнатній київській квартирі разом з сином Юрієм, має 358 гривень пенсії і жодних пільг. На стіні поруч з портретом Тараса Шевченка висить замашна козацька шабля. А ще – портрет дружини, прикрашений українським рушником. І безліч книг, з-поміж яких чимало новітніх аналітичних розвідок.

Єдиний з легендарних керманичів УПА, хто, пройшовши застінки Луб'янки, дожив до днів сьогоднішніх. Василь Кук знає так багато (в тому числі й відповіді на численні "що робити?"), що, по суті, мав би не сходити з телеекрану та газетних шпальт. Він і політолог, й історик, і представник справжньої української еліти без страху та докору. Лицар найвищих бойових нагород.

Отже, напередодні Покрови – свята борців за Україну – Василь КУК – співрозмовник "Нації і держави".

"КОЛИШНІХ ВЛАСОВЦІВ РАДЯНСЬКА ВЛАДА ПОСЕЛЯЛА НА ДОНБАСІ"

– Пане Василю, Україна вкотре переживає хисткий етап державотворення. А як Ви оцінюєте нинішню політичну колізію?

– Найважливіше, що маємо свою Українську державу. Яка вона – залежить від наших з вами дій та від усього українського народу. Події помаранчевої осені показали, що національна свідомість наших людей – на дуже високому рівні. То був могутній національно-державницький рух. Та приєдналися різноманітні попутники, оскільки рух виявився неоднорідним. Кожен протестував по-своєму: і Мороз, і Юля, і Ющенко. Але зміна режиму ще не означає зміни всього стилю роботи та зміни основних кадрів. Здебільшого ті, хто опинився у владі, свого часу пройшли школу більшовицького виховання. Нам важко вирватися з неволі тому, що упродовж періоду поневолення виховано чимало малоросів. У них немає чіткого бачення, як створювати незалежну державу. Вони кидаються всусібіч. І ще один фактор: задля панування над українським народом в Україні населялося цілий ряд іншонаціональних елементів. Якщо поляків ми потіснили під час Другої світової війни, то росіян побільшало. Колишніх російських власовців радянська влада поселяла на Донбасі. Те, що маємо нині на Сході – не випадковість, а результат цілеспрямованої радянської політики перезаселення східних областей України. Звідси і живучість proросійського шовінізму на Сході.

– Але коли ми говоримо, що є українська нація, то повинні бути й українські націоналісти – не лише патріоти, а й активні творці державності, які борються за повну незалежність, за повний самовияв українського народу і в економічній, і в культурній площині. Наша справа – не декларація, активна дія. Націоналізм – це природна потреба українського народу.

– Коли розпочалася війна між Гітлером і Сталіним, ми, Організація Українських Націоналістів, 30 червня 1941 року проголосили державну незалежність України. Відразу створили уряд і взялися будувати українську державність. Ми знали, що німці проти тієї державності.

Закінчення на 2-й стор.

З КОГОРТИ ГЕРОЇВ

Михайло ЗЕЛЕНЧУК: "ВСЕ ЖИТТЯ Я ПРИСВЯТИВ УКРАЇНІ"

Він належить до покоління тих українських націоналістів, про яких свого часу Олег Ольжич писав: "Це люди – на сталь перекуті в огні, це люди, як брили камінні". 82-річний колишній хорунжий УПА, а нині голова Всеукраїнського Братства ОУН-УПА Михайло Зеленчук – людина, якій притаманні духовна міць і молодість, мужність і жертовність, віра в Українську Україну.

Напередодні 64-ї річниці створення Української Повстанської Армії пропонуємо вашій увазі розмову з Михайлом ЗЕЛЕНЧУКОМ, життєвий шлях якого по праву можна вважати подвижницьким.

Закінчення на 6-й стор.

Дорогі читачі! Триває передплата на газету "Нація і держава" на 2007 рік. Інформація про газету міститься в Каталозі видань України на 2007 рік. Наш індекс: 09715. Передплатна ціна: 1 місяць – 1,67 грн. 3 місяці – 5,01 грн. 6 місяців – 10,02 грн. На рік – 20,04 грн. Газету також можна передплатити до кінця 2006 року. Сподіваємося на солідарність і допомогу!

ЧЕСТЬ І ЧИН

Василь КУК: "ЗНАЮТЬ, ЯК НАБИТИ СОБІ КИШЕНІ, ТА НЕ ЗНАЮТЬ, ЯК БУДУВАТИ ДЕРЖАВУ"

Проте їх ніхто не повідомляв. Коли німці пішли проти України – ми й утворили Українську Повстанську Армію. Бо треба було боронити людей, не дозволяти вивозити їх до Німеччини, попереджати пограбування. Три роки з половиною воювали з німцями. І що дуже цікаво – у тій боротьбі брав безпосередню участь весь український народ. З 1942 року я перебував на Донбасі та в Одесі, де організовував національно-визвольну боротьбу за Українську державу. То замало – воювати проти німців. Головне – за що воювати? Союз також воював проти німців, але ж за відбудову СРСР. Насамперед до нас пристала студентська молодь. Потому – робітники й інтелігенція. Це все Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Одеська області. У Закарпатті воювали проти румунів і мадярів. А ще ж поляки, програвши війну СРСР, хотіли відбудувати на українських землях свою Польщу по Случ і Збруч. Роздавали поміщицькі землі полякам, довелося їх видворяти силоміць. Ось так ОУН-УПА воювали проти всіх, за Україну.

Про час нинішній скажу: протестувати – одне, а будувати державу – інше. То наша найбільша біда. Щоб будувати державу – треба мати свою державницьку еліту, провід. Цей провід гартується тільки у практичній роботі. Саме тому ОУН виховувала керівників, котрі могли б долати шлях державотворення. Як тільки 30 червня проголосили відновлення Української держави, відразу зробили й державне правління, що охопило всі міністерства й утворило свої структури аж до сільського рівня. Нинішня складність у тому, що керівні кадри здебільшо виховані у радянському імперському дусі. Вони знають, як набити собі кишені, але не знають, як будувати державу. А якщо не збудують своєї незалежної держави, то все, що у кишенях мають, заберуть чужинці. Вони того не усвідомлюють. І ще: щоб захищатися, треба мати свою армію. Натомість одразу ж після проголошення незалежності насамперед подумали: кому віддати ядерну зброю? Подібна історія сталася тепер із Ющенком: мали в руках усе – і не зуміли розпорядитися. Натомість передали владу в чужі руки.

Кадрова політика залишає бажати кращого. Мені прикро, що звільнили фахового керівника архівного управління і призначили некомпетентну комуністку, яка зробить усе, щоб важливі історичні документи не дійшли до народу. Янукович обсаджує весь владний апарат своїми вірнопідданими, і потім боротися з ними буде набагато важче.

Закінчення. Початок на 1-й стор.

"ЯКЩО ВИ З УКРАЇНСЬКИМ НАРОДОМ ДРУЖИТЕ – ОТРИМАЄТЕ ВСЕ"

– Скільки років Вашого життя минуло у підпіллі?

– З 1937 року до арешту. Доки жив у лісі – називав себе Ведмедем. Та замолоду всі труднощі долалися легше. Доводилося жити у людей на квартирах під різними документами. Звичайні люди, які нас тримали у своїх домівках, – то справжні герої. Нехай в УПА налічувалося 100–200 тисяч бійців, та всіх треба взувати-вдягати. Нам ніхто не допомагав, ні совєти, ні німці, жодна держава. Тільки прості українські люди. Опираючись на власний український нарід, ми все могли робити: одягати і взувати вояків, створювати територіальні республіки, як, приміром, Колківська, де вигнали німців з кількох районів і стали ділити землю та піднімати культуру. Споглядаючи з дня сьогоднішнього ті події, я дивуюся і захоплююсь масштабами державотворчої роботи українського народу. Якщо ви з цим народом дружите – то отримаєте все. Тому й досі вважаю: слід опиратися не на те, що хтось дасть, а на власний нарід. Відстоювати культурні, духовні, матеріальні інтереси українського народу – у тому й полягає український націоналізм.

– Часто Вам доводиться спілкуватися з молоддю? Запрошують на радіо, телебачення, аби могли поділитися своїм колосальним досвідом і знаннями з українським народом, який нині потребує своєрідного світоглядного маячка?

– Доволі часто. Виступаю на радіо, телебаченні, у пресі. Зустрічаюсь зі студентами. Був і в Києво-Могилянській академії, і в Національному університеті імені Тараса Шевченка. Я й сам закінчував цей вищий учбовий заклад, тож мене знає вся професура. І син мій там навчався. Коли пишу книги, свідомо роблю їх короткими, щоб якомога більше людей прочитали.

– Пане Василю, Ви пройшли чимало стежок поруч з легендарним Романом Шухевичем, багато писали про українського провідника. Назвіть кілька визначальних рис цієї людини.

– Він з когорти організаторів. Ці люди будь-яку справу вміють організувати. Я був поруч з Шухевичем від самого початку Другої світової війни, тож можу стверджувати, що провідник ОУН–УПА володів здібностями гарного психолога. Відчувши тенденції до змін у людській самосвідомості, він скликав Великий Надзвичайний з'їзд ОУН, на якому була прийнята нова програма, з котрою ОУН дійшла до дня сьогоднішнього. У тій програмі основним пунктом значилося: утвердження права усіх народів, у тому числі поляків та росіян, на свою державну незалежність. Після цього відбувся Конгрес поневолених народів. А невдовзі німці кинули проти нас цілий ряд кавказьких полків. Однак наші дівчата розказали тим грузинам, вірменам, азербайджанцям, що УПА воює за незалежність усіх народів, після чого кавказці перейшли на наш бік. Отже підрозділи УПА мали інтернаціональний склад. Після Конгресу поневолених народів у 1944 році ми ще провели Українську Головну Визвольну Раду. Тобто об'єдналися, президентом обрали колишнього в'язня Осьмака (згодом загинув у тюрмі). УПА вже підпорядковувався проголошеній Українській державі... Державницькі устремління і робота в цьому руслі – оце і є головне в характеристиці Романа Шухевича.

"АКТИВНЕ ВІДСТОЮВАННЯ ІНТЕРЕСІВ СВОГО НАРОДУ – ЦЕ І Є НАЦІОНАЛІЗМ"

– Пане Василю, чи вважаєте Ви за потрібне шукати спільну мову з учасниками та ветеранами Великої Вітчизняної? Спілкуєтесь у житті? Можете подати руку, як закликає наш Президент?

– Цілком просте питання. Роблять з того складність. Я знаходжу спільну мову з ветеранами під орудою академіка Юхновського. І ніколи не матиму нічого спільного з організацією Герасимова, який належить до Партії регіонів та виступає за відбудову Російської імперії. Я можу подати руку будь-якому ветеранові, якщо він підтримує державну незалежність України. Але не можу прийти до людей, які навіть не хочуть розмовляти українською, виступають за те, щоб перетворити Україну на російську губернію.

До мене приїздять і з Москви журналісти. Я їм розповідаю, що ми, українські націоналісти, виступаємо за державність кожного народу на своїй етнічній території. Ми не проти росіян, але вони – господарі на своїй території, а ми – на своїй.

– Ніби й відомо, що під час останньої війни діяльність ОУН-УПА активно дискредитувалася загонами радянських спецслужбістів, однак ця інформація не часто потрапляє на шпальти масових газет, на телебачення, на радіо. Чому?

– На цю тему написані цілі томи. Є багато документальних свідчень. Наприклад, "Неоголошена війна. Провокації спецслужб проти галичан. Сенсаційні матеріали Московського міністерства держбезпеки (МДБ) про незаконні методи боротьби з оунівським підпіллям та про використання спеціальних агентурно-бойових груп з ліквідації підпілля ОУН в Західних областях Української РСР". Описані типові злочини МДБ, що застосовувались для дискредитації ОУН-УПА в очах українського народу. Загони спецслужбістів йшли під виглядом бійців ОУН-УПА і вбивали порядних людей. Прочитаймо хоча б кілька епізодів з цього документу:

"В марте 1948 года спецгруппа, возглавляемая агентом МГБ Крылатым, дважды посещала дом жителя села Грицки Дубровицкого района Ровенской области Паламарчука Гордея Сергеевича 62 лет и выдавая себя за бандитов УПА жестоко истязала Паламарчука Г. С. и его дочерей, обвиняя их в том, что они якобы выдавали органам МГБ украинских людей". "В ночь на 23 июля этой же спецгруппой из села Подвысоцкое была уведена в лес гражданка Репницкая Нина Яковлевна (год рождения – 1931). В лесу Репницкая Н.Я. была подвергнута пыткам. Допрашивая Репницкую, участники спецгруппы тяжко ее избивали, подвешивали вверх ногами, вводили в половой орган палку, а затем поочередно изнасиловали. В беспомощном состоянии Репницкая была брошена в лесу, где ее нашел муж и доставил в больницу, в которой Репницкая находилась продолжительное время на излечении..." Ці документи приводяться у книзі Володимира Сергійчука "10 буремних літ. Західноукраїнські землі у 1994–1953 роках. Нові документи і матеріали". Щоб ця правда дійшла до кожного села – багато залежить від журналістів.

Добрим знаком є створення Інституту національної пам'яті на чолі з Ігорем Юхновським. Однак і тут – палиці в колеса: ні приміщення, ні фінансування. Тоді як поляки масово видають цілі томи подібних документів і давно визнали свою Армію Крайову й ті армії, що у підпіллі боролися за відновлення Польщі. У нас же досі на державному рівні не визнано, що ми боролися за державну незалежність України. Реабілітувати нас ніхто не може, бо тієї держави, проти якої ми воювали – немає. Є своя, за яку й воювали. Тож воїни ОУН-УПА чекають указу про визнання борцями за державну незалежність України. Нам важливо, за що ми боролися!

Розмову вела Ольга ДУБОВИК,
"Нація і держава"

Віхи біографії:

Його доля описана-переписана. Однак згадаймо найзнаменніші моменти. Народився 11 січня 1913 року в селі Красне Золочівського повіту Тернопільського воєводства (нині Буський район Львівщини). Робітничо-селянська родина була багата на вісьмох дітей. Двоє померли ще малими. Двох братів – Іларія та Ілька – стратили польські окупанти. За радянщини вся родина засуджена до тюремного ув'язнення, а батьківське майно – конфісковане. Починаючи з 15 юнацьких років, ім'я "видатного конспіратора", рівного якому в керівництві ОУН не було, невіддільне від ОУН. Активно діяв проти польського поневолення, за що ще гімназистом зазнавав арештів та ув'язнень. У 24 роки, з 1937-го, Василь Кук повністю перейшов на життя нелегала ("став професійним революціонером-підпільником, озброєним револьвером та гранатами"). З 1941 року керував створенням мережі Організації Українських Націоналістів на Сході та Півдні України. Під час роботи у Дніпропетровську Василь Кук познайомився зі студенткою Уляною Крюченко, яка стала дружиною та коханням усього життя. 1947 року за пропозицією Романа Шухевича Василя Кука одноголосно обрано заступником керманича на всіх посадах. Після смерті Романа Шухевича 5 березня 1950 року Василь Кук став головою проводу ОУН, головним командиром УПА та головою генерального секретаріату УГВР. 23 травня 1954 року під час переходу на Волинь захоплений спецвідділом КДБ у полон. Є свідчення, що Хрущов хотів провести відкритий судовий процес у Львові над Василем Куком для дискредитації борців за волю України із заздалегідь готовим вироком – "розстріл". Однак вбивство Степана Бандери, що сколихнуло світове українство та утвердило невинно убієнного як героя національного масштабу, дало підстави спецслужбам вважати, що Василь Кук має бути звільнений з пропагандистською метою. 21 липня 1960 року легендарний командир УПА разом з дружиною опинився на волі, у Києві, під недремним оком "людей у цивільному". Працював у центральному держархіві, в Інституті історії АН України, звідки звільнили 17 жовтня 1972 року, заборонивши працевлаштовуватись до наукових та виховно-шкільних установ. Наприкінці того ж року з неабиякими труднощами влаштувався рядовим працівником на комбінат "Побутреклама", де працював до виходу на пенсію 8 травня 1986 року. Автор численних книг, аналітичних розвідок з історії України, її культурної та педагогічної спадщини.

Наші корпункти

Вінниця	Гусар Віталій	(0432) 32-05-03
Дніпропетровськ	Хоменко Микола	(056) 748-17-92
Донецьк	Олійник Марія	(062) 337-23-48
Житомир	Крук Микола	(0412) 44-52-32
Запоріжжя	Тимчина Василь	(0612) 67-31-82
Івано-Франківськ	Салига Роман	(0342) 3-11-35
Кіровоград	Тріщенко Віктор	(0522) 36-95-25
Київська обл.	Сахацький Олександр	(04497) 4-92-93
Київ	Мохналь Михайло	(044) 278-63-89, 279-68-34
Луганськ	Костянтин Філімоненко	(0642) 53-96-85
Луцьк	Мельник Євген	(0332) 78-07-65, 72-87-95
Львів	Вовк Михайло	(0322) 38-67-63
Миколаїв	Яценьо Софія	(0512) 49-67-90
Мукачеве	Ференц Петро	(03131) 2-25-45
Одеса	Парфенюк Василь	(048) 75-83-113
Полтава	Квачова Олеся	(0532) 28-053
Рівне	Кривко Ігор	(0362) 22-20-26
Севастополь	Проценко Володимир	(0692) 48-79-46
Сімферополь	Овчарук Василь	(0652) 29-77-43
Суми	Перетятько Олексій	(0542) 25-88-98
Тернопіль	Чибрас Володимир	(0352) 52-56-91
Харків	Дяків Богдан	(057) 716-02-18
Херсон	Реуцький Іван	(0552) 26-50-56
Хмельницький	Вітряний Олесь	(0382) 65-32-01
Черкаси	Гафінова Любов	(0472) 45-12-05
Чернівці	Лютик Віктор	(0372) 51-02-72
Чернігів	Рябченко Валерій	(04622) 4-38-81

ЗВЕРНЕННЯ ДО УЧАСНИКІВ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ З НАГОДИ 64-ї РІЧНИЦІ СТВОРЕННЯ УПА

Дорогі друзі, ветерани ОУН і УПА та учасники національно-визвольної боротьби!

Дорогі друзі, воїни Збройних сил України!

Дорогий Український Народе!

Сердечно вітаємо вас з великим релігійним святом Пресвятої Покрови і святом козацького війська та 64-ю річницею Української Повстанської Армії (УПА).

XX століття увійшло в історію України як століття героїчної визвольної боротьби за державну незалежність Української Нації. У січні 1918 року Українська Центральна Рада проголосила Четвертим Універсалом державну незалежність України й створила Українську Народну Республіку. 1-го листопада 1918 року на етнічних землях, окупованих Австро-Угорщиною, проголошено утворення Західноукраїнської Народної Республіки. У 1919 році обидві республіки об'єдналися у єдину суверенну Українську Державу. На Україну напали її історичні вороги – Совєтська Росія та шляхетська Польща – і в 1920 році Українська держава перестала існувати. Український народ не капітулював. Проти окупантів організував на західноукраїнських землях повстанську боротьбу, а на східноукраїнських – підпільно бойову боротьбу, що тривала до Другої світової війни.

Під час Другої світової війни 30 червня 1941-го року ОУН під керівництвом С. Бандери проголосила у Львові акт відновлення Української Держави, було створено Українське Державне Правління (уряд) та місцеві органи влади (обласні, районні та сільські) у західних та східних областях України аж до Дніпра. Німецька влада ворожо сприйняла акт відновлення Української держави. Арештувала її організаторів, а у вересні 1941 р. провела масові арешти націоналістів та їхніх прихильників. Почалася визвольна боротьба проти німецьких окупантів. На західноукраїнських землях були створені самооборонні кущові військові відділи та відділи Української Самооборони (УНС), а на Волині і Поліссі – відділи Української повстанської армії. У 1943 р. усі військові відділи були реорганізовані в єдину УПА. Проти німців боролася також Совєцька армія, але за відновлення Російської імперії – СРСР, а УПА боролася за побудову незалежної Самостійної Української Держави. Визвольна боротьба українського народу продовжувалась і після закінчення Другої світової війни й у різних формах тривала аж до проголошення державної незалежності 24 серпня 1991 р.

У національно-визвольній боротьбі брав участь весь український народ, усі його суспільні верстви та класи, і, головним чином, молодь. Боротьба велась в опертi на власні сили, без жодної сторонньої допомоги. У національно-визвольній боротьбі загинули сотні тисяч її бійців, сотні тисяч були арештовані і запроторені до німецьких і совєцьких концтаборів смерті, мільйони людей депортовано. Частину віковічних етнічних українських земель у Росії та Польщі повністю зросійщено та полонізовано (акція "Вісла").

Народ гідно вшановує своїх Борців-Героїв, але на державному рівні вони і досі належним чином не вшановані, і досі не визнані державною владою України Борцями за державну незалежність України. А це свідчить про те, що й досі верховна влада в Україні ще не українська. Ми переконані й твердо віримо, що таки недалекий вже час, коли буде, як писав наш великий Пророк Тарас Шевченко, "В своїй хаті своя Правда, і Сила, і Воля".

СЛАВА УКРАЇНІ!
ГЕРОЯМ СЛАВА!

Михайло ЗЕЛЕНЧУК,
голова Всеукраїнського
Братства ОУН-УПА,

Василь КУК,
голова Наукового відділу
Всеукраїнського Братства

Дорогі подруги, друзі, шановні побратими по зброї, підпільники славної ОУН.

14 жовтня, на Святу Покрову, покровительку війська українського, будемо відзначати 64-у річницю створення УПА.

До того свята приєднуються всі учасники визвольної боротьби, котрих доля розкидала по інших країнах і далеко від рідного краю.

Але в той святковий день ми всі разом на рідній землі, всі разом біля могил наших побратимів, провідників, котрі загинули на полі слави за нашу державу.

Ми більше біля символічних могил, бо справжні захоронення наших героїв залишаються в таємниці, бо більшовицькі сатрапи заховали їх від нашого народу.

Багато то, чи мало, тих 64 роки від дня створення УПА? Для історії – це небагато, але як для бувших вояків УПА-ОУН – це ціле покоління нових людей, які виросли після 1942 року.

На славному Прикарпатті проживає 1290 учасників цієї славної боротьби.

Тож вітаю вас, подруги і друзі, зі славною 64-ю річницею створення УПА. Бажаю вам міцного здоров'я, наснаги й надалі брати участь у всіх заходах із увічнення пам'яті наших побратимів по зброї.

У нас не було демобілізації. Ми і понині в рядах борців за розбудову Незалежної Держави України.

Ті, хто загинули, зробили для нас все, що змогли. Вони віддали Україні своє життя – віддаймо їм свою любов і шану.

Слава героям національно-визвольної боротьби ОУН-УПА!
Слава Українській нації!
Слава Україні!

Фотій ВОЛОДИМИРСЬКИЙ,
голова Братства ОУН – УПА Карпатського Краю,
м. Івано-Франківськ

ПРИВІТАННЯ ЗІ СВЯТОМ ПОКРОВИ ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ ЧЛЕНСТВА ПАТРІОТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ

1 жовтня р. Б. 2006
Покрова Пресвятої Богородиці
14 жовтня 2006 р. (н. ст.)
Вих. ч. 173-06

Слава Ісусу Христу!

Дорогі Брати і Сестри!

День Покрови Пресвятої Богородиці сполучає в нашій християнській свідомості ніжну любов до Матері всіх матерів і лицарську мужність патріота, готового загинути, захищаючи Церкву, рідну землю, національні святині. Посеред багвиння пристосовництва, продажности, безхарактерности, що брутально виявилися тепер у суспільному житті України, породжуючи апатію й безнадію, молитовне відчуття над собою омофору Пречистої Діви необхідне для кожного з нас. Необхідне, як струмінь свіжого повітря серед болотяної задухи. Необхідне, як погляд із гнилого льоху в реальний, великий світ, де непроминущими лишаються євангельські цінності.

"Я не мир принести прийшов, а меча" (Мт. 10:34), – нагадує нам Спаситель світу. Не самозаспокійливу видимість злагоди, не колективну ілюзію церковности криміналізованого довкілля приніс Він нам, а меч боротьби зі злом. Тим злом, яке починається з невпорядкованости нашого внутрішнього життя, з нашої байдужости до правди, до справедливости. Вірячи в нас, Своє творіння, в особі Пречистої Діви Господь передає нам під опіку найцінніше, що й складає справжні виміри життя. І Він чекає, чи здужаємо ми прийняти на свої плечі цю відповідальність.

"Оце мати твоя" (Ін. 19:27), – промовляє Божий Син з хреста до кожного з нас. Почути, чи ні? Прийти під материнську покрову Пречистої, чи сховатися від неї в присмерку ілюзорних насолод, тіньових капіталів, одноденних політичних пірамід? Ось дилема, через розв'язання котрої проходить сучасний українець.

Вітаючи Вас із днем Покрови Пресвятої Богородиці – святом Української Повстанської Армії, – прошу Господнього благословення для ветеранів визвольної боротьби, які складають окрасу й силу наших громад, для всіх, хто й нині стає до лицарського служіння своєму народові. Молюся за Вашу мужність і вірність, за те, щоб Ви дали зневіреному українському суспільству взірець безкомпромісної боротьби за християнські ідеали. "Будьте відважні!", – закликає нас Христос. І тут же нагадує: "Я світ переміг!" (Ін. 16:33). Будьмо сильні й відважні, вміймо вірити й бути вірними. А материнська любов і турбота Матері Божої завжди простягатимуться над Вами непереможною покровою, зберігаючи для майбутніх перемог.

Ігор ІСІЧЕНКО,
архиєпископ Харківський і Полтавський

ПРАВДА ПРО ОУН-УПА

Під час прес-конференції: заступник голови КУН, народний депутат України Євген ГІРНИК, голова Управи Світової Ліги Українських Політв'язнів Богдан КАЧОР, голова Конгресу Українських Націоналістів, народний депутат України Олексій ІВЧЕНКО, почесний голова Всеукраїнської Ліги Українських Жінок Дарія ГУСЯК, голова Братства ОНУ-УПА Карпатського краю Фотій ВОЛОДИМИРСЬКИЙ, голова Всеукраїнського Братства ОУН-УПА Михайло ЗЕЛЕНЧУК, голова Братства ОУН-УПА Волинського краю Микола СТАСЮК, ветеран Братства ОУН-УПА Волинського краю Тетяна БАРБЕЛЮК.

Напередодні Покрови Пресвятої Богородиці Конгрес Українських Націоналістів ініціював прес-конференцію. Її мета – аби журналісти і суспільство почули з перших вуст правду: як і за що воювали повстанці ОУН-УПА.

Свідчення підвищеного інтересу суспільства до заявленої теми – велика кількість журналістів, бажаючих зазирнути в історію України очима її безпосередніх творців і захисників – воїнів Української Повстанської Армії.

Внесок ОУН-УПА в історію та становлення України важко переоцінити. Чого важить лише той факт, що ОУН виникла 1929 року, а останній партизан Ілько Оберишин погодився залишити довголітню лісову криївку лише 1991 року, після проголошення незалежності України.

Докладну розповідь про тривалу змістовну розмову воїнів УПА та керівництва Конгресу Українських Націоналістів з представниками ЗМІ читайте в наступних числах газети.

ВІДДАВ НАЙДОРОЖЧЕ

Василь ШИПТЯК

Коротке, але славне і героїчне життя випало на долю Василя Шиптяка, діда нинішнього голови КУН Олексія Івченка.

Коли на рідну землю прийшли радянські окупанти, він узяв до рук зброю і пішов боронити рідну землю. У багатьох бойових діях проти ворогів відзначився повстанець, перш ніж був захоплений зненацька у полон. Його зачинили у стайні. Але упівець не змирився: розібрав підлогу й кинувся тікати. Та більшовики знову схопили народного месника. Під час конвоювання до місця, де знаходився гарнізон внутрішніх військ МДБ, Василь знову вирвався і спробував утекти, та на цей раз куля перервала його сміливий порив до волі й свободи. На цвинтарі в Кальному знайшов вічний спочинок незламний борець за незалежну Україну, віддавши за неї найдорожче – власне життя.

ВОЛИНЬ – ПОВСТАНСЬКИЙ

Там, на півночі, на Волині,
Зародилась армія УПА.
Там вже воскресла Україна
І завітала свобода.
Про контингенти там не знають,
Живуть там люди, мов в раю,
А за ту волю золоту
Волинь пролляла кров свою.

Таку пісню співали по всій Україні після того, як визвольний рух Волині розігнав німецьку окупаційну адміністрацію і, опанувавши села та менші міста, край став майже самостійним.

Нині подекoли ще можна почути та прочитати про "зрадницьку суть українського націоналізму", про "криваві злодіяння УПА", про пособництво німцям. Як правило, це робиться без належного аналізу, з висмикуванням цитат і фактів.

Так, була кров. Було багато крові. Та й яка боротьба за визволення обходиться без крові. Як і в кожній війні чи революції, була і невинна кров – в умовах війни не розумують. Терор породжує терор. Жорстокість – жорстокість. І не треба нині лічити гріхи воюючих сторін, бо результати будуть не на користь "суддів" УПА.

Щоб зрозуміти феномен УПА, краще звернутися до фактів, документів, згадати, як починалася борня.

У перших днях після переходу німецько-більшовицького фронту далі на схід зі спонуки Організації Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери у селах і містах організовувалась українська влада. 30 червня 1941 року у Львові проголошено відновлення самостійної України.

Але початкові військові успіхи на всіх фронтах спонукали німецьких окупантів уже в перших тижнях після зайняття частини України відверто виявити свої загарбницькі плани супроти нашого народу. У Львові гестапо арештувало Провід Українського Державного Правління, який проголосив відновлення самостійності України. Арешти провідних активістів – націоналістів і ненаціоналістів, політичних і неполітичних – відбулися в усій Україні.

Німецька окупаційна цивільна адміністрація перебрала владу під свою контролю на верхах до районів включно, що спочатку знаходились в українських руках.

І ось на такому тлі глобального засягу воєнних дій Організація Українських Націоналістів – єдина з-поміж українських політичних середовищ спроможна зорганізувати й утримати та забезпечити всіма потребами збройні формації на той час – під проводом "Рубана" – Миколи Лебідя (в заступництві Степана Бандери, який уже був арештований німцями), вирішила теж виступити проти грізного гітлерівського напасника. Бо ж члени її були виховані в дусі безкомпромісової постави до кожного з окупантів України, тому вони "не завагалися виконувати найнебезпечніші чини, якщо цього вимагало добро справи" та рішення "здобути Українську Державу або згинути у боротьбі за неї". Звичайно, з вірою в перемогу.

І вже на самому початку опору окупантові, 1942 року із чотирьох груп, які діяли в Україні (УПА – "Північ", УПА – "Південь", УПА – "Захід", УПА – "Схід") Волинь – вирізнилась: першою почала організовувати на терені Волині УПА – "Північ", перша виступила проти нового окупанта в обширному розумінні цього вислову.

ОУН на північно-західних українських землях від зими 1941–1942 років під проводом Дмитра Клячківського ("Охрім") почерез свої організаційні станиці опанувала села: голови сільських управ були підпорядковані станичним сітки ОУН. Видано наказ селянам одностайно не здавати окупаційній владі жодного контингенту, молоді не їхати до Німеччини на роботу.

В усіх селах Волині створилися збройні загони самооборони. Тут виникла потреба переходу до збройної боротьби, особливо проти карних експедицій, які німці висилали для подолання опору населення, яке відмовлялося здавати продовольство, чи оборони молоді, яку вивозили до Німеччини. Були часті випадки покарання українського населення через провокаційні вбивства німців радянськими чи польськими партизанами.

Перші два відділи (сотні) УПА були організовані в жовтні 1942 року на Волині, коли припадає свято Покрови, військовим референтом Крайового проводу ОУН на північно-західних землях Сергієм Качинським – "Остапом" і членом ОУН Григорієм Перегійняком – "Коробкою".

Сергій Качинський – "Остап" родом із села Піддубці Луцького району. Походив з дуже бідної сім'ї. Сергій в ОУН вступив на початку тридцятих років, був організатором оунівської молоді в своєму районі, брав участь у багатьох акціях ОУН на Волині. У 1939 році – учасник польсько-німецької війни, з приходом "перших совєтів" перейшов на нелегальне становище. Вже тоді НКВС розшукувало його, щоб заарештувати. Невдовзі він перейшов у Рівненську область, де працював до самої смерті. Виконував різні доручення в обласному проводі ОУН, але передусім займався військовими справами.

Григорій Перегійняк – "Коробка" – уроджене́ць села Старий Угринів Калуського району Івано-Франківщини, член ОУН з тридцятих років. Був засуджений при Польщі за приналежність до ОУН на 10 років позбавлення волі. Вийшов з в'язниці на волю на початку війни 1939 року. Свою сотню він організував на Волині.

Німці зрозуміли, що виступ волинян – це не жарти. Вирішили спровадити на Волинь сильніші збройні поліційні і військові частини з наміром придушити зародки українських повстанських відділів. Але намагання їхні виявилися марними. Бо вже на початку 1943 року збройна повстанська боротьба українського населення проти гітлерівських окупантів стала на Волині масовим явищем.

Перший бій з німцями відділу "Коробки" стався на початку лютого 1943 року під час наступу на містечко Володимирець. В бою відділ здобув двадцять гвинтівок, амуніцію та інші речі. Ворог втратив сімох, в тому числі коменданта жандармерії. У повстанців був один убитий і двоє поранених.

Другий бій відділ "Коробки" провів 20 лютого 1943 року з червоними партизанами біля села Заморочене. Бій також виявився успішним, було здобуто багато майна – коні, харчі, мануфактура. 22 лютого того ж року під час стоянки сотні біля Висоцька німці її атакували. Повстанці вчинили рішучий опір, але ворог мав переважаючі сили, тому довелося відступати в ліс. У цьому бою з ворожої сторони загинуло 20 німецьких жандармів. З боку повстанців загинув один стрілець і командир першої сотні УПА хоробрий "Коробка".

З 10 на 11 березня відділ УПА під командою "Остапа" вчинив напад на фабрику в селі Оржів, де знаходилася велика кількість зброї та амуніції. Напад вдався. Було вбито й поранено близько шістдесяти ворогів. З боку повстанців – четверо, в тому числі командир перших відділів УПА Сергій Качинський.

Згодом почали створюватися нові відділи, які об'єднувалися в курені, загони. Організували воєнні округи, УПА зростала. Однак Сергій Качинський та Григорій Перегійняк ввійшли в історію національно-визвольних змагань як перші командири УПА.

Операція збройного визвольного руху була спрямована на ліквідацію німецької адміністрації в всьому терені Волині – цивільної і жандармерії та інші поліцейські формації. Українська поліція, яка була інфільтрована членами ОУН, щоб не бути розброєною або арештованою та вивезеною до Німеччини на роботи, однієї березневої ночі 1943 року організовано перейшла до УПА.

Організований у Луцьку та контрольований провідними членами ОУН "Господарський курінь" під командою спочатку Матвія Мелешка, а після його арешту німцями – Олександра Косаревича надобре вже вишколений з певних причин без відома коменданта також перейшов на сторону УПА в тому самому 1943 році, куди він із самого початку існування був призначений, і цим вчинком особливо підсилив бойову спроможність повстанського руху на тихій, здавалося, Волині. Цей курінь, уже як збройну повстанську одиницю, очолив курінний "Рубащенко" (Степан Коваль), що досі був заступником коменданта Косаревича і бунчужним.

Вояки Української Повстанської Армії пішли в наступ і зайняли Волинь, обмеживши перебуванням німців тільки на теренах більших міст і головних шосейних шляхах та залізничних лініях схід–захід.

Організуванню повстанських відділів на Волині великою мірою спричинився провід ОУН Галичина, який прислав кілька старшин-військовиків.

Командування УПА -Північ не обмежувалось тільки до бойових дій. Опанувавши терени Волині, спрямовано увагу й на організування цивільної адміністрації, шкільництва, справи земельні, одне слово, на господарське життя в цілому.

На Волині постала перша старшинська школа УПА під командою майора "Поля". Було кільканадцять підстаршинських шкіл, різні військові та пропагандивні вишколи.

Сьогодні, коли стало можливим попрацювати над архівними матеріалами колишнього КДБ, вимальовуються досі невідомі сторінки створення перших загонів УПА на Волині. Зокрема, багато можна дізнатися із архівної кримінальної справи №22085 на Юрія Стельмащука, командувача з'єднанням УПА "Завихост", під псевдонімом "Рудий".

Родом Стельмащук з Волині. Мати була росіянкою, батько – українець. Вчився у Луцькій чоловічій гімназії. З вересня 1941 року – на нелегальному становищі. Працював військовим референтом у Ковельській окружній організації ОУН. У лютому 1943 року провів перший на Волині окружний вишкіл районних провідників ОУН.

Після цього виїхав у село Піддубці Луцького району, де крайовий військовий референт "Сом" скликав нараду, на якій центральним питанням стояло створення Української Повстанської Армії. Тут йшлося про те, скільки в якому районі може бути залучено людей в УПА в разі необхідності відкритого збройного виступу, про розподіл командирів, зброї і продуктів. Власне, це була своєрідна директива щодо створення УПА на Волині. Цією справою доручено було керувати референтові з військових питань Волинського обласного проводу "Василеві", який пізніше мав псевдонім "Олег". Він виявився людиною некомпетентною у військових справах. А тому ініціативу взяв на себе "Рудий". За короткий час Стельмащук зумів організувати чотири сотні, які розбив на чоти і рої, озброїв людей. Його формування складалося з 450 гвинтівок і 600 тисяч штук набоїв. Своє військове формування "Рудий" назвав Українською повстанською групою, замаскувавши його під псевдонім "Озеро". Загони мали назви територій, де дислокувалися. Загін "Стохід" очолював "Вовчак", "Буг" – "Лисий", "Тур" – "Бистрий".

Юрій Стельмащук – "Рудий" у групі УПА-Північ займав високі посади, був наближеною людиною до командира Клима Савура. Його мужність і відвага були відомі далеко за межами Волині.

На території округу, який займала група "Озеро", у травні 1943 року було організовано підстаршинську школу, в якій навчалося 50 майбутніх керівників збройних одиниць. У цей час на території Волині було поширено директиву Центрального Проводу ОУН про структуру і побудову УПА та офіційну назву повстанської організації. Це стало головним повідомленням для керівників перших повстанських загонів на нараді, яка відбувалася в липні 1943 року в селі Журавичі Ківерцівського району. Проводив нараду провідник ОУН на північно-західних українських землях Роман Клячківський, який став першим командиром УПА-"Північ" під псевдонімом "Клим Савур". На цій нараді Клячківський схвалив роботу "Рудого" по формуванню повстанських загонів. Учасникам зустрічі пропонувалася схема побудови військової організації на місцях.

Територія двох-трьох областей об'єднувалася в один військовий округ з трьома-чотирма загонами. Кожний загін мав до трьох куренів, курень – три сотні, сотня – три чоти, чота – три рої.

УПА-"Північ" мала три військових округи: "Заграва", "Богун", "Турів". Але це не була стала структура. Вона змінювалися залежно від обставин, політичної ситуації. Набір вояків до УПА відбувався за принципом добровільності.

Відомо, що у вересні 1943 року була оголошена мобілізація. Вік – від 18 до 50 років. У Колках Маневицького та Журавичах Ківерцівського районів проводився набір у танкові, авіаційні частини, старшинські і підстаршинські школи. У школі старшин "Дружинники", наприклад, нараховувалося 240–250 курсантів, які несли охорону штабу групи "Заграва". В цій же місцевості дислокувалася підстаршинська школа саперів "Порох". Були також школи, що мали назви "Хорти", "Лісові чорти". В різний час командирами в них були "Дніпровий", "Горин", "Боровий", "Чорноморець".

Цікавий такий факт – на території Ковельського району дислокувалася сотня "Мазепа". Вдалося з'ясувати, що повстанці Петро Поліщук, Олександр Бішевич, Трохим Черняк та Макар Лазарук, які були вояками цієї сотні, проходили військовий вишкіл у так званій золотій роті. Вона знаходилась у Скулінському лісі, де охороняла штаб УПА. Сюди підбиралися сміливі хлопці. У складі викладачів шкіл були колишні військові УНР та недавні офіцери

КРАЙ

Червоної Армії. На курсах викладалися основи ведення партизанської війни, тактика, наука про зброю, санітарна служба, маскування, протитанкова оборона, історія визвольного руху в Україні, основи служби безпеки.

Усі ці факти свідчать, що Українська Повстанська Армія була добре налагодженою військовою організацією, яка вважала головними своїми завданнями оборону українського населення від загарбників, боротьбу за самостійну Україну.

На Волині, де організовано й інші національні відділи при УПА, в листопаді 1943 року відбулася Конференція Поневолених Народів, на якій визначено спільні цілі та методи боротьби поневолених Москвою народів.

Головою Великого Збору Української Головної Визвольної Ради (УГВР), яка оформилася в липні 1944 року в Карпатах, було обрано волинянина Ростислава Волошина-Павленка.

Із визначних командирів УПА-"Північ" слід згадати: головний командир "Клим Савур" (Дмитро Клячківський), командир Ростислав Волошин-Павленко, "Шугуй" (Йосип Позичанюк), генерал "Гончаренко" (Леонід Ступницький), полковники Литвиненко, Омелюсік, командири "Рудий" (Юрій Стельмащук), "Вовчак" (Олексій Шум), "Дубовий" (Іван Литвинчук).

Одні з них загинули в боях з німецькими займанцями, інші – в перших роках приходу більшовицьких окупантів з поліцейськими спецвійськами.

В січні 1945 року тяжкохворого (хворів тифом), непритомного Юрія Стельмащука – "Рудого" виявили кадебісти НКВС, захопили в полон і намагалися його використати для своїх пропагандивних цілей. Допитував його у Києві сам заступник наркома внутрішніх справ України генерал-лейтенант Строкач. Але, як свідчать командир УПА полковник "Вороний" (Василь Левкович) і розвідниця УПА "Мотря" (Тетяна Левчук) та інші провідні учасники повстанської боротьби, а також доступні тепер документи колишнього КДБ, "Рудий" зайняв непохитно-тверду поставу супроти слідчих на допитах. Нікого не видав і нічого не виявив.

У лютому 1945 року звели "Рудого" з розвідницею "Мотрею", щоб вони свідчили одне про одне.

– Чи ти знаєш цю дівчину? – спитав його слідчий.

Поглянувши на знищену на допитах повстанську героїню, "Рудий" відповів питанням:

– Що ви, катюги, зробили з молодої дівчини?!

На цьому слідство й закінчилось. 6 серпня 1945 року суд виніс йому вирок – розстріл. Розстріляли "Рудого" 5 жовтня 1945 року в Києві.

Згадаємо кілька вартих особливої уваги боїв на Волині.

В 1943 році три курені УПА під командою командира "Вовчака" звели триденний бій з німцями під Радовичами Турійського району. Через вичерпання амуніції повстанські курені були приневолені відступити на свої місця постою.

Одноденний завзятий бій зі спецнімецькою частиною під командою куренного "Славка" відбувся 1943 року в Завидівському лісі, де загинуло 97 повстанців і їхній командир.

Найзавзятіший бій звела чота під командою чотника "Берези" біля монастиря в Новому Загорові 1943 року. Двотисячна німецько-польська частина, вживаючи танків і літаків, цілий день штурмувала легкоозброєну повстанську чоту. Лише кільком бойовикам чудом вдалося вночі прорватися з оточення.

Найбільший за час активної дії УПА кільkaденний бій з перервами в квітні 1944 року із великими жертвами по обох боках відбувся під Гурбами і в околишніх селах: Антонівка, Забори, Андрушівка, Мости, Святе, Мощаниця, Обгів та інші. Тут курені "Сторчана", "Мамая", "Довбенка", "Бувалого", "Андрія-Шуми", "Залізняка" і "Ваньки" з групи УПА-"Південь" та курені "Дика" і "Дюкса" з групи УПА-"Північ" під командою командира "Ясеня" – разом 5 тисяч повстанців – звели бій із спецвійськами НКВС, що начислили 30 тисяч бійців.

Так на крові тих, що впали у великому бою під Гурбами та інших боях на Волині, виростала безсмертна легенда воюючої поневоленої нації, яка розносилась по всіх закутинах імперії. Легенда у серцях і душах народу й освічувала шлях у майбутнє.

Матеріал підготовлено секретаріатом Волинської організації КУН

 ЧЕСТЬ НАЦІЇ

НА ЧОЛІ АРМІЇ ГЕРОЇВ

Українською повстанською Армією командував неперевершений стратег повстанської війни генерал Шухевич. Під його керівництвом УПА стала на захист інтересів української нації у смертельному змаганні з німецьким нацизмом і російським більшовизмом.

Генерал Роман ШУХЕВИЧ

5 березня 1950 р. в селі Білогорща біля Львова на своїй підпільній квартирі в боротьбі з московсько-більшовицькими окупантами смертю героя загинув Голова Генерального Секретаріяту УГВР, Генеральний Секретар Військових Справ УГВР, Головний Командир УПА та Голова Проводу ОУН на Українських Землях, нагороджений Золотим Хрестом Заслуги та Золотим Хрестом Бойової Заслуги I кляси генерал-хорунжий УПА Роман Шухевич–Р. Лозовський–Тарас Чупринка–Тур.

Роман Шухевич–Тур народився 1907 р. Після закінчення середньої школи вступив до Політехнічного інституту і закінчив його з успіхом.

На шлях активної революційної боротьби за визволення України Шухевич-Тур став від наймолодших років життя.

В середині 20-х років вступає в ряди Української Військової Організації (УВО). В період 1925–1929 рр. в лавах УВО бере участь, організовує й керує різними бойовими акціями проти польських окупантів.

1929 р. вступає до ОУН як один з перших її членів. Довгий час працює на посту Бойового Референта в Крайовій Екзекутиві ОУН. Цій праці віддає всю свою кипучу, молодечу енергію, всі свої організаторські здібнощі й відвагу.

За свою революційну, політичну та бойову діяльність проти польських окупантів потрапляє до польської тюрми.

У 1938–1939 рр. бере активну участь в організуванні збройної сили молодої Української держави на Закарпатській Україні – "Карпатської Січі" та в керівництві нею.

У 1939–1940 рр. працює у Проводі ОУН на посту референта зв'язку з українськими Землями в СРСР. У 1940–1941 р. входить до складу Революційного Проводу ОУН. Весною 1941 р. бере участь в II Великому Зборі ОУН. Після II Збору стає на пост крайового провідника ОУН на західних окраїнах українських земель поза межами СРСР, в т. зв. генерал-губернаторстві. Впродовж усього цього часу постійно працює теж у Головному Військовому Штабі ОУН як його член та викладає різні військові дисципліни на таємних курсах кадрів ОУН.

1941 р. Шухевич-Тур організовує й очолює як його командир український Легіон. Одночасно виконує різні особливі завдання Проводу ОУН. На цьому посту перебуває до весни 1943 р.

Весною 1943 р. Шухевич-Тур стає членом Проводу ОУН і займає пост військового референта при Проводі ОУН. В серпні 1943 р. III надзвичайний Великий Збір ОУН обирає Шухевича-Тура на пост Голови Бюра Проводу ОУН. Восени цього ж року він теж обіймає пост Головного Командира УПА. В листопаді 1943 р. як Головний Командир УПА й Голова Проводу ОУН він бере активну участь у підготовці на Волині I Конференції Поневолених Народів та в самій конференції.

У липні 1944 р. Шухевич-Лозовський бере участь у I Великому Зборі УГВР. Збір обирає його Головою Генерального Секретаря Військових Справ УГВР та Головним Командиром УПА.

На постах Голови Генерального Секретаріяту УГВР, Генерального Секретаря Військових Справ УГВР, Головного Командира УПА та Голови Проводу ОУН на українських землях Р. Шухевич-Т.Чупринка-Лозовський-Тур в період між 1944–50 рр. керує визвольно-революційною боротьбою багатотисячної УПА, широкого збройного підпілля, підпільної ОУН та мільйонових мас українського народу проти німецько-гітлерівських та московсько-більшовицьких окупантів, в обороні українського народу від окупантського терору та грабунку, за збереження та дальшу розбудову позицій українського визвольно-революційного руху в Україні, за визволення України з-під чужоземного панування, за побудову на українських землях незалежної соборної держави зі справедливим та передовим політичним та суспільно-економічним устроєм.

Протиокупантська визвольна боротьба, що її в 1943–50 рр. повела УПА, підпільна ОУН і багато-мільйонові маси українського народу під досвідченим і відважним безпосереднім керівництвом генерала Шухевича-Чупринки, з погляду масового героїзму й патріотизму, з погляду завзяття й жертвенности всіх її учасників та українських народних мас, з погляду тих надзвичайно важких умов, в яких вона ввесь час проходила – не має собі рівної не тільки в українській, а й у світовій історії. Вона завжди становитиме одну з найславніших, найгероїчніших сторінок історії України.

Внаслідок цієї боротьби московсько-большевицьким окупантам не вдалося здійснити їхні злочинні пляни щодо України, не вдалося знищити в Україні організований самостійний рух, не вдалося поставити український народ на коліна.

Історія визвольно-революційної боротьби українського народу на українських землях 1943–1950 рр. з ім'ям Шухевича-Лозовського-Тараса Чупринки-Тура зв'язана нерозривно й навічно.

Як революційний керівник Шухевич-Тур відзначався великими організаторськими та військовими здібностями, глибоким політичним розумом, величезним досвідом революційної боротьби. В його особі український визвольно-революційний рух і весь український народ втратили політичного та військового керівника високої кляси.

Політична й життьова принциповість, безмежна особиста відвага, жива й весела вдача, простота в щоденному житті та поведінці, "тверда рука" й разом з цим батьківська дбайливість – ось риси характеру генерала Шухевича-Чупринки, що ними він скрізь і завжди завойовував собі симпатії, створював життєрадісний, бадьорий настрій, закликав на безстрашну, безкомпромісну і тверду боротьбу з ворогами України.

З книги: "Літопис Української Повстанської Армії". – Торонто, 1994. – Т.10. – С.5-53.

З КОГОРТИ ГЕРОЇВ

Михайло ЗЕЛЕНЧУК: "ВСЕ ЖИТТЯ Я ПРИСВЯТИВ УКРАЇНІ"

– Пане Михайле, коли Ви остаточно усвідомили, що націоналізм і боротьба за Українську державу стали змістом Вашого життя?

– Уся моя юність формувалася у дусі українського націоналізму. Щоправда, тоді я цього не усвідомлював. У пам'яті закарбувався випадок, який постараюся вам коротко розповісти. Мої батьки були неписьменні, і всі знання передавались з уст в уста. Ми називали себе русинами. Одного разу, коли я вже ходив до школи у моєму рідному селі Зелена, пішов до склепу (так тоді називали магазин) купити зошит і кажу: "Продайте мені руський зошит". А власник склепу українець Петро Кушнірчук відповідає мені: "Потрібно говорити український зошит, бо русинами ми були дуже давно, а тепер ми називаємось українці". Дуже докладно він розповів мені про все це й запропонував запам'ятати віршик:

Хто ти, хлопчику маленький?
Я вкраїнець молоденький,
Український я юнак,
Лев і тризуб – то мій знак.

У цей момент відбувся якийсь переворот у дитячій душі, і я відчув незмірну любов до рідної України. Моя вчителька Ольга Гадівська вийшла заміж за сотника УГА, який потайки заходив до нас на уроки історії, і від нього я вперше дізнався про Січових Стрільців, бій на Маківці, Олену Степанівну і Софію Галечко. Після 7 класу, у 14-річному віці, мене прийняли в "Просвіту" і записали до читальні, де я часто позичав "дешеві книжечки" на історичну тематику, які нерідко в неділю читав уголос татові і мамі.

Наступним поштовхом мого становлення були бої у Закарпатті. Канонади було чути аж до нашого села... Проте найяскравіше враження справило проголошення Акту відновлення Української Держави 30 червня 1941 року. "Волею українського народу Організація Українських Націоналістів під проводом Степана Бандери проголошує відновлення Української Держави", – лунало по радіо. Крім цього, озвучувались всілякі відозви і розпорядження Ярослава Стецька. Тішився, плакав з радості мій батько.

Згодом наш війт оголосив про формування вишкільного куреня "Січ" з молоді від 16 до 24 років. Уже за тиждень три сотні юнаків строєм марширували до церкви, співаючи стрілецьких та козацьких пісень, а потім проходили військовий вишкіл на толоках. Але незадовго наступила німецька окупація, під час якої була заборонена діяльність "Січі".

ОУН під керівництвом "Максима Рубана" (Миколи Лебедя) оголосила про підготовку до боротьби проти нового окупанта. Вся організація пішла у підпілля, а молодь таємно вступала в молодіжну ОУН "Юнаки". Я також вступив у "Юнаки", і був призначений зв'язковим, а потім станичним на своїм присілку. Розпочалися постійні ідеологічні вишколи з Катехизму українського націоналіста, і так формувався світогляд юнака, насичений духом любові до України, духом завзяття й ненависті до ворогів.

У 1944 році я вступив у ряди ОУН і склав присягу: "Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї", а далі мене направили до вишкільної сотні "Іскри"...

– Від вояка УПА до голови ВБ ОУН-УПА Ви пройшли довгий і нелегкий шлях. Чи мали на цьому шляху розчарування, сумніви, зневіру?

– Я особисто не мав ні сумнівів, ні зневіри, ні розчарувань на своєму життєвому шляху. Як інакше б я зміг вистояти і пройти 11 років боротьби в тяжких умовах більшовицької дійсності?

– Ваша непохитна віра в Українську Україну іноді дивує. Ви ніколи не шкодували, що своє здоров'я, молодість віддали боротьбі, яку нині навіть рідною державою належно не пошановано?

– Усі ми пішли в ОУН і УПА за покликом душі і серця. І, переконаний, ніколи нікому не приходили в голову думки про якісь переваги, пільги, які нібито колись будуть. Не дуже й дивуємось тому, що наші кати, які вбивали нас, знищували на кожному кроці, мордували у тюрмах і концтаборах, запроторювали на Сибір, мають тепер від Української держави велику шану, допомогу. Більше того, навіть ордени та звання "Герой України"! Бо хто ж був першим президентом України? Леонід Кравчук – член ЦК КПУ, ідеолог комунізму, який з легкої руки задарма віддав Росії ядерну зброю... Навчив свою комуністичну рать ховатися за національну символіку і розтягувати народне багатство, а потім, знизавши плечима, пророк: "Маємо те, що маємо".

Не кращим виявився і другий президент – представник високого рангу комуністичної номенклатури. Хоча він видав книгу "Україна – не Росія", проте не здатний був збагнути, що таке національна ідея і пішов навмання.

Щодо нашого визнання, то Кравчук взагалі не торкався цього питання, а Кучма відбувався заздалегідь заготовленою фразою: "Я не проти".

Однак ми не втрачали надій і сподівань на те, що народний Президент перейде рубікон непорозумінь і виправить цю історичну несправедливість. На жаль, так не сталося. На подив народу, Ющенко закликає жертву подати руку катам своїм.

Пам'ятаємо, як напередодні президентських виборів тодішній прем'єр-міністр України Віктор Янукович, виступаючи в Києві перед ветеранами, висловив думку, що потрібно, нарешті, в Україні примирити наших співвітчизників, які брали участь у бойових діях Другої світової війни на різних фронтах, і, заради громадянського миру й злагоди, надати воякам УПА статус учасників бойових дій. А недавно він заявив, що виступає проти перегляду оцінки історичних подій, яка вже склалася, бо, мовляв, її не варто переписувати, адже вона вже давно дана учасникам тих подій. Зі сказаного Януковичем випливає, що і надалі треба вважати воїнів ОУН-УПА "ворогами народу", як це було за радянських часів.

Отож, доводиться чекати нового Вашингтона...

– Хорунжому УПА Михайлу Зеленчуку присудили розстріл, згодом його замінили на 25 років ув'язнення у концтаборах суворого режиму. Якби можна було розпочати життя спочатку, чи повторили б Ви свою життєву дорогу?

– Ще у 2000-му році на іменини – свято Архистратига Михаїла, яке відзначають 21 листопада, я сформулював своє життєве кредо: "Здобудеш Українську Державу, або згинеш у боротьбі за неї", "Нам Україна вище понад все". Ось ці святі для мене слова із Декалогу і гімну українського націоналіста лягли в основу мого життя як борця за волю і незалежність України.

Вони зростили юнацьку завзятість і відвагу в рядах Української Повстанської Армії. Вони кріпили мою фізичну і духовну силу в дні і роки безнадійного підпільного змагу. Вони підносили мій дух у смертній камері й живили мою силу і віру вистояти в московських гулагах. Вони формують і спрямовують мою працю як керівника Всеукраїнського Братства ОУН-УПА у незалежній Україні.

Все життя я присвятив Україні, змагався за неї, за її волю, а коли, з ласки Божої, Україна стала вільною, разом зі своїми побратимами невтомно працюю на утвердження Української Самостійної Соборної Держави.

В цьому моє особисте й родинне щастя, це і є кредо мого життя.

– Всеукраїнське Братство ОУН-УПА належить до Європейської конфедерації ветеранів Другої світової війни і водночас не визнане рідною державою...

– Так, ми дійсно визнані Європою і ще у 1995 році прийняті до Європейської конфедерації ветеранів Другої світової війни, про що засвідчує договір між Конфедерацією і Братством УПА за моїм підписом і підписом генерала армії Жана Ляказ. Варто сказати, що французькі ветерани Руху опору перейняті великою повагою до ОУН і УПА, бо під час одного бою з німцями знайшли "Записки" групенфюрера СС Ґ. Бергера. Він описав 47 боїв німців з УПА на Волині, які для німців були програшні, і вони втратили до півтора-двох тисяч чоловік. Із врахуванням цього генерал де Голль сказав наприкінці серпня 1944 р. у Рамбуйє такі слова: "Якби я мав таку армію, яку має ОУН, німецький чобіт не топтав би французької землі". За словами дослідників, ні французький Резистанс, ні групи грецької ЕЛАС, ні навіть регулярна армія Тіто не до порівняння з тією жертовністю та високою організованістю, яку проявили вояки УПА, не маючи за собою жодних державних структур, жодної зовнішньої підтримки.

– Що відчуваєте напередодні 64-ї річниці з часу створення УПА, з яким настроєм зустрічаєте своє свято?

– Ми, вояки УПА, завжди з великим піднесенням зустрічаємо це надзвичайно велике свято – Покрови Матері Божої українського війська і створення УПА на Волині. Сподіваємось, що наступний рік буде проголошений роком єднання всіх наших державницьких сил із завершенням визнання державою боротьби ОУН-УПА за незалежність України. І 65-ту річницю з часу створення УПА відзначатимемо у нашій українській столиці на належному рівні.

Розмову вела Оксана ПРОЦЮК

Закінчення. Початок на 1-й стор.

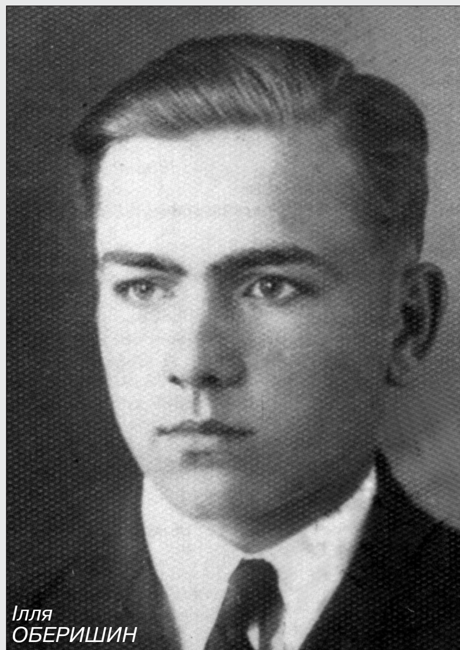
НЕЗЛАМНІ

ОСТАННІЙ ПОВСТАНЕЦЬ

Осередки підпілля УПА діяли в деяких місцевостях до 1960-х років, окремі повстанці, для яких свобода була дорожча, ніж життя, переховувалися й довше – до 80-х рр. Найдовше уникав арешту надрайонний провідник ОУН Збаражчини Ілля Оберишин – "Стецько", "Кобзар ", "Охрім ". Він побачив свою мрію – незалежну Україну.

"У 1951 році друзі мої загинули. Я залишився сам, без будь-яких зв'язків. Ходив на запасні пункти зустрічей, але й там ніхто не з'являвся, і там усі загинули. І тоді я вирішив піти у глибоке підпілля. Порвав усі зв'язки з цивільними людьми, з якими був зв'язаний під час визвольної боротьби. Зберіг зв'язки лише з тими, кому довіряв на сто відсотків. Таких було п'ятеро. Одному з них порадив вступити до компартії. Його обрали головою колгоспу. Невдовзі він став передовим господарником області, орденоносцем, а там і членом обкому партії. Такі люди, як він, підтримували мене матеріально, за що я їм глибоко вдячний і сьогодні.

Сорок років я не спав у ліжку. Постійно кочував з місця на місце. В області нема такого села, де би я не ховався. Влітку в селянському одязі – на базарах Тернополя, а взимку – де доведеться, в основному на горищах, у соломі. Адже до хати не можна було заходити ні до кого – там з'явилися зяті, невістки, онуки... Вважаю своїм вдалим тактичним ходом і те, що протягом 48-ми років підпілля я не підтримував жодних

Ілля ОБЕРИШИН

зв'язків з родичами, не з'являвся у своєму селі, краї.

У п'ятдесятих роках чекісти почали посилено розшукувати мене. Моїх родичів часто арештовували, тягали на допити. Але вони нічого не знали про мене. Уже в сімдесятих мене шукали навіть по концтаборах, у країнах Західної Європи і в Америці. Але – даремно. А я хотів на зло їм жити якнайдовше – нехай шукають... Вони нюхом чули, що я живий, і не припиняли пошуків до останніх днів існування КДБ.

Та коли 3 грудня 1991 року в першому випуску новин по радіо почув результати українського референдуму – зрозумів, що не їхня величезна сила, а я, одинокий, змучений, – переміг. Перемогли мої товариші, які віддали життя за Україну.

Прийшов до Тернопільської крайової організації Руху і представився. Там на мене подивилися як на того, що повернувся з того світу..."

(З інтерв'ю Іллі ОБЕРИШИНА газеті "Независимость" від 9 травня 1997року.)

КАРБ ПАМ'ЯТІ

МИ БОРОЛИСЯ ЗА СВОЮ ДЕРЖАВУ

Особиста зустріч з полковником УПА Василем ГАЛАСОЮ ("Орланом")

Після програних визвольних змагань українського народу в 1917–21 роках, ми, тогочасна молодь, зрозуміли – за державу треба боротися. До часу, як виникла УПА, ми боролися підпільними методами в ОУН, яку тоді очолював Євген Коновалець. Боролися нелегальним методом, бо легальним – було просто неможливо. Ось приклад – у польському парламенті були представники від Українського Народного Демократичного Об'єднання (УНДО) – офіційно зареєстрованої партії, але ця українська делегація була лише показовою. Представники не могли забезпечити навіть культурних і релігійних прав українців. Ну а під час совєцької окупації внутрішньо-політичний утиск став ще сильнішим. Совєти заборонили навіть те, що дозволяли поляки. Були скасовані всі українські партії взагалі. Навіть керівники комуністичної партії України були розстріляні або самі пустили собі кулю в голову, як Скрипник чи Хвильовий. Тому про легальну боротьбу не було й мови.

– Як вдалось побудувати підпільну мережу?

– Структура націоналістичного підпілля складалася таким чином: в селах і містах були організовані так звані "трійки" та "п'ятірки", які разом складалися в станиці, далі – в райони, повіти і краї. Прізвищами ми не послуговувалися, лише псевдами. Така конспіративна організація дозволяла нам виховувати молодь в патріотичному дусі.

– Як постала УПА?

– Днем створення УПА вважається 14 жовтня 1942 року. Це символічний день – козацьке свято Покрови, що святкували запорожці. Боротьба УПА була обумовлена тим, що український народ опинився у бездержавному стані, тобто перебував під владою чотирьох окупантів. Галичину захопила Польща, Карпатську Україну – Чехословаччина, Буковина опинилася в руках румунів, Велика Україна, як ми тоді називали центральні та східні терени, перебувала під більшовицькою окупацією. Інакше цей режим ми не називали. Навіть якби це був просто комуністичний режим, то не було б організовано українського Голодомору, під час якого померли 8 млн селян.

Ми розуміли що не могли відразу побороти в підпіллі всіх чотирьох окупантів, треба було спочатку відродити в українському народі бажання мати свою державу.

– Скажіть, пане Василю, чому УПА постала саме на Волині?

– УПА як армія, звичайно, постала пізніше, як я вже казав, 14 жовтня 1942 року.

Чому саме на Волині та Поліссі? Тому що в "Райхскомісаріяті Україна", до якого німці долучили північні й центральні українські землі, нацисти поводились особливо жорстоко. І ці жорстокі умови німецької окупації, які мали готувати ґрунт для перетворення земель у німецьку колонію, дали умови для створення української народної армії.

– У Галичині не було таких репресій, як у східній та центральній Україні?

– У Галичині справді був трохи легший режим, але вже після проголошення ОУН 30 червня 1941 року "Акту про відновлення української державності" німці розкрили перед нами карти. Вони виразно показали, що були ворогами. Відразу ж після проголошення українських націоналістів розстрілювали і засилали у концтабори, як Ярослава Стецька та Степана Бандеру.

– Кажуть, що УПА випустила свої грошові знаки.

– То не були грошові знаки, то були посвідки, які ми практикували, коли йшли рейдами на інші країни. Наприклад, коли ішли через Чехію та Словаччину – у нас були чеські крони. Але коли грошей не вистачало – то людям, що нам допомагали, ми видавали такі посвідки, якщо не вистачало крон – "Дякуємо вам за пожертву, майбутня українська самостійна держава компенсує вам в її розмірі".

Це з психологічного погляду пом'якшувало насторожене сприйняття повстанців місцевим населенням.

– Чи то правда, що за 15 провин вояка УПА безапеляційно розстрілювали?

– Ні, це неправда. Звичайно, були випадки. Наприклад – заснув на варті. Але тут вже все залежало від командира. За провину у нас була введена "кара буками", як ми її називали. Суворо заборонено було вживання алкоголю.

– Які стосунки у вас були з Червоною Армією?

– Я б не сказав, що стосунки були контактно дружні, але наше ставлення до Червоної Армії було обумовлено тим що там знаходяться наші брати-українці. Коли ЧА переходила фронт через наші терени, ми вели пропагандивну роботу. Ми надрукували власними силами тисячі листівок.

Ми зверталися до солдатів українською та російською мовами: "Ви правильно робите, що гоните наших ворогів, німецьких окупантів, з нашої рідної землі, але пам'ятайте, що як повернетесь, то на вас чекає нова неволя. Коли закінчите війну з Гітлером – повертайте зброю проти Сталіна".

Багато наших ворогів кажуть, що ми, мовляв, "стріляли червоноармійцям в спину" – цього не було. Навіть просто з людських міркувань. (Щодо стріляння у спину – згадайте "Заградительные отряды" НКВС).

– Чув, що в УПА переходили червоноармійці. Чи багато було таких випадків?

– Я не можу сказати, що було багато. Але, звичайно, що були. На Закерзонні (зараз це територія Польщі), де я воював, був заступник командира відтинку Петро Москаленко, псевдо "Байда" – колишній офіцер Червоної Армії. Він організував сотню з одних лише східних українців. З цією сотнею воював в Карпатах, а захворівши на легені, перейшов у легші умови на Закерзоння (поляки тоді ще не навчилися воювати з партизанами), там він і був призначений заступником командира відтинку Василя Мізерного "Рена".

Також зі мною був викладач київського університету, його псевдо було "Професор", були брат і сестра з Полтавщини. Ті люди, що були зі мною – це десятки й сотні східних українців, що долучилися до боротьби ОУН і УПА.

– Розкажіть про національні відділи в УПА інших народів.

– Наша політична концепція зводилася до того, що українці самі не спроможні побороти совєцький режим. Треба було мобілізувати всі поневолені більшовицькою Москвою народи. Ми створювали національні відділи з тих, що тікали від німецьких репресій, з німецького полону. Національні відділи в УПА мали і узбеки, і азербайджанці, і грузини, і казахи, і вірмени, навіть киргизи. З приходом Червоної Армії їх було відправлено на свої землі боротися за свої самостійні соборні держави.

Ще треба сказати, що на тій же Волині проходила "Конференція поневолених Москвою народів", представники яких вже мали у складі УПА свої національні відділи. Матеріали публікували в журналі "Наш Фронт" – там були сторінки різними мовами – білоруською, російською, грузинською тощо.

Пізніше був створений Антибольшевицький Бльок Народів (АБН), куди входило 17 народів СРСР. АБН існує навіть і досі.

– Як Ви ставитеся до сучасної України, чи це справді та держава, за яку ви боролись?

– Ну, по перше, звичайно я не задоволений таким станом речей, що досі наша боротьба офіційно не визнана українським законом. Навіть за совєцькими даними число людей, що воювали в УПА та допомагали, складає півмільйона. Такого ж нема в історії будь-якого народу, щоб не визнавали людей, які боролись за свою державу.

УПА навіть досі не визнано воюючою стороною. Трохи дивне таке визначення – що значить "воююча сторона"?

Але, незалежно від того, що українська влада нас не визнає, ми продовжуємо працювати над відродженням національної свідомости і української консолідації. Українська держава існує – її визнав цілий світ. Ми не закреслюємо існування української державності – вона є і буде. Немає тільки тих законів, що робили б цю державу народною і справедливою. Тому що, як ви самі знаєте, незадовільні економічні умови виникли через те, що люди, які були при владі, не зуміли організувати державне життя так, як спромоглися інші народи – наприклад та ж Прибалтика. Але, продовжую, – треба працювати над відродженням національної свідомості, виробити дійову позицію серед молоді, щоби цю державу втримати, закріпити, зміцнити і зробити її такою, якою ми хочемо її зробити для наших дітей, онуків і правнуків.

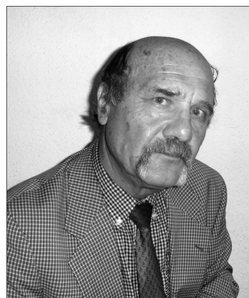
– На яких засадах мала бути побудована Українська держава?

– До 1943 року (до великого Збору, або як зараз називають – "з'їзду") програма не була чітко і докладно випрацювана, як після створення УГВР. До того часу ми ще не мали досвіду, не зустрілись із основним масивом Східної України, як це сталося після 1941 року, коли на схід пішли Похідні Групи ОУН, і будували клітини ОУН у східних областях. Зустрівшись з людьми Східної України, ми зрозуміли, що треба опрацювати соціальні питання, даючи їм належну оцінку. Тому що ми вже маємо сумнозвісний досвід, коли у 1917 році ті соціальні питання не зуміли як слід використати, і їх собі на озброєння взяли більшовики, які закликали до петлюрівської армії, мовляв, ідіть і кидайте зброю – беріть землю, бо потім на вас не вистачить.

Ми, борючись за Українську державу, не вигадували чогось такого, що в світі немає. Ми боролися за реалізацію свого права на самовизначення. Ми боролись за свою державу. Наприклад після світової війни і в Азії, і в Африці майже не лишилось жодної колонії. Всі стали незалежними державами. Коли створювалась ООН у 1947 році, в світі було близько 50 держав, а сьогодні – 186. Це приклад, який доводить, що ми, борючись за Українську державу, робили те саме, що роблять всі народи світу.

Підготував
Лесь ГАРМАТНИЙ

ГЕРОЇ ДОСІ НЕВИЗНАНІ

Олександр ДРОБАХА, письменник, громадський діяч:

– Упродовж 500-річної Української Реконкісти хвилі Українського опору проти окупантів зі всіх сторін то наростали, то спадали.

Бурунні їхні вершини: козацько-українська революція – Хмельниччина (1648– 1654), зрив із Москвою гетьмана Івана Мазепи і його сподвижників (1708– 1709), національно-визвольні змагання 1917–1922 років і, нарешті, вікову естафету боротьби за свободу перейняла Українська Повстанська Армія 1942–1955 років. З кожною хвилею цих змагань – рівнодійна державності і свободи здіймалася все вище. Помаранчева революція 2004–2006 років має остаточно утвердити Україну як Українську державу.

Невизнання нашою державою національних героїв яскраво свідчить про те, що до 2004 року Україна була якимось україно-російсько-єврейським конгломератом. Перші квіти до поховання національного героя Симона Петлюри забуяніли в Парижі з рук Президента України Віктора Ющенка. Доки вільно гулятимуть Україною комунобіси нашої історії, доти замість справжніх героїв насаджуватимуться найрізноманітніші підробки – псевдогерої. Але без національних героїв, національних святинь, пам'яті і досвіду поколінь – нації немає.

Осип ЗІНКЕВИЧ, директор видавництва "Смолоскип":

– Роль УПА в боротьбі за Українську Соборність – незаперечна. Без боротьби УПА в нашій історії була б біла пляма. А на місце цієї боротьби прийшло нове поневолення на довгий час. І про нашу незалежність можна було б тільки мріяти. На жаль, доводиться жалкувати, що розкол ОУН і внутрішня боротьба у повоєнний час стали гальмом у винесенні жертовної звитяги вояків УПА на світовий рівень і міжнародне визнання.

Прикро, але сьогодні в державі керують здебільшого колишні комуністичні і комсомольські працівники. У більшості випадків це – діти й онуки тих, хто розкуркулював наших селян і сприяв поневоленню України. А за такої ситуації годі сподіватися на належне пошанування справжніх борців за незалежну Україну. Вирішити це питання можна буде лише тоді, коли влада у нас буде справді українською.

За опитуванням громадської думки, проведеним фондом "Демократичні ініціативи" та Київським міжнародним інститутом соціології у квітні 2005 року, 24% опитаних громадян України зізналися, що "нічого про ОУН-УПА не знають", а 25% сказали, ніби "щось про це чули", разом це 49% – пів України! До них, мабуть, можна зарахувати і 2% респондентів, яким "важко щось сказати на дану тему. "Загалом поінформовані про діяльність ОУН-УПА із засобів масової інформації" 32% респондентів, а "добре поінформовані і цікавляться діяльністю ОУН-УПА" 17%.

НЕВИЗНАНІ І НЕЗНАНІ

Дехто з комуністів вважає за краще помиритися з фашистами, аніж з упівцями!

Інна ВОЛОСЕВИЧ,
"Нація і держава"

"Більшість громадян не сприймають пропозицію визнати на державному рівні боротьбу ОУН-УПА в роки Другої світової війни як національно-визвольну", – пише наче "проукраїнський" 5 канал, який 9 травня 2005 року оприлюднив на своєму сайті цю соціологічну інформацію. Справді, 40% опитаних проти визнання боротьби ОУН-УПА національно-визвольною, але 35% – які ледь-ледь не дотягують до цієї "більшості" – взагалі не знають, що сказати з приводу цієї проблеми. На жаль, лише 24% висловилися за визнання боротьби ОУН-УПА національно-визвольною. Прикметно, що тільки 49% вважають себе поінформованими про діяльність ОУН-УПА, але 64% висловлюють чітку позицію щодо державного визнання цієї армії!

40% представляють все-таки не більшість населення України, а лише більшість населення східних та південних регіонів, які повністю перебувають під впливом російських та проросійських ЗМІ. 24% – це, вочевидь, переважно нащадки очевидців діяльності ОУН-УПА, а 35% – люди, які перебувають в середовищі різноманітних і суперечливих інформаційних потоків або в інформаційному вакуумі.

Ті самі 40% представляють і так звану "більшість" громадян, які проти надання статусу ветеранів війни воїнам ОУН-УПА на противагу 26%, які виступають за. І та ж величезна кількість невизначених – 34%!

І все ж, незважаючи на невтішність наведених цифр, спостерігається певний прогрес у порівнянні з 1991 роком: тоді, за даними, наведеними директором Інституту соціальної та політичної психології М. Слюсаревським в інтерв'ю газеті "День" від 22 жовтня 2004 року, негативне ставлення до УПА висловлювали 48,5% "українців" (до речі, подібний незначний прогрес спостерігається і у збільшенні носіїв української мови – за зведеними даними опитувань Київського міжнародного інституту соціології від 43,8% у 1991 до 48,2% у 2006).

Український центр економічних і політичних досліджень ім. Разумкова проводив опитування на ту ж тему, але з іншим формулюванням запитання: "Як ви ставитесь до примирення ветеранів ОУН-УПА і Червоної армії?" 33% позитивно поставилися до відповідного курсу Президента і рівно стільки ж – негативно, 15% респондентів це питання байдуже (теж, між іншим, страшна цифра) і 19% не визначилися з відповіддю. Гадаю, що така різниця у розподілі відповідей на схожі за змістом питання двох різних опитувань значною мірою пояснюється миролюбною вдачею українців – і, відповідно, приваблевістю слова "примирення" – навіть зросійщених. З іншого боку, для справжніх прибічників ОУН-УПА цей термін є принизливим, бо якщо більшість сучасних "ветеранів" є "п'ятою колоною" і колишніми енкаведистами, то про яке можна говорити "примирення" з катами України? Тому, на мою думку, серед противників примирення цілком могли бути й прибічники УПА – тому дане формулювання проблематизує інтерпретацію отриманих результатів, які все ж варті наведення.

Найбільше прибічників примирення таки виявилося на заході країни – 67% (9% противників, 7% байдужих і 17% невизначених), в центрі підтримка УПА менша, але все ж число прибічників примирення – 35% – перевищує число противників – 30%, на сході ж маємо 19% прибічників примирення і 42% противників, тут же й найбільша частка байдужих – 18%, а найгірша ситуація на півдні – лише 19% прибічників примирення, 51% противників і 14% байдужих.

Прикметно, що прибічники примирення домінують в усіх вікових групах, окрім найстарших, а найбільше їх – серед наймолодшої групи респондентів (18-29 років), серед яких 31% прибічників примирення і 25% противників. Отже, сподіваймося, що в наймолодшого покоління більше мудрості, ніж у старих – однак, на жаль, ця ж молодь є найбільш невизначеною (21%) і байдужою (25%) віковою групою. Тільки в групі людей старших 60 років прибічники примирення в меншості – 33% проти 40%. Байдужих лише 7% – адже перспектива офіційного "примирення" безпосередньо стосується саме їх...

Але найбільш вражає те, що до ідеї примирення ветеранів радянської і німецької армій згідно з дотепним запитанням того ж опитування – адже останніх в Україні, мабуть, і не існує – позитивно ставляться 37%, а негативно 29%! Решті 44% або байдуже або важко відповісти. Віковий і регіональний розподіл прибічників і противників такого примирення дуже схожий на розподіл прибічників і противників примирення з УПА лише із більшою кількістю прибічників примирення з нацистами. Навіть у найстаршій групі респондентів прибічники примирення з нацистами дещо переважають противників – 38% проти 35%. Отже, старі комуняки, звинувачуючи упівців у фашизмі, більше хотіли б помиритися саме з фашистами, аніж з УПА! І тут не варто шукати якоїсь логіки: це лише чіткі сліди сучасної російської антинаціональної пропаганди в Україні при згасанні слідів радянської антигітлерівської пропаганди.

Колишня злочинна радянська влада звинувачувала ОУН-УПА в фашизмі – ці звинувачення, переслідуючи свій політичний інтерес щодо України, дуже жваво підхопила Російська Федерація та її місцеві підбріхувачі. Але за іронією самі росіяни називають свою країну "фашистською державою" через масові вбивства на грунті ксенофобії (спробуйте, наприклад, завантажити в пошукову систему Інтернету щось на кшталт "фашизм у Росії" – і отримаєте цілу енциклопедію сучасного російського фашизму, тоді як на запит "фашизм в Україні" Інтернет видає якесь ріденьке розрізнене казна-що – тому що в нас, на щастя, цього ніколи не було!). Доведено, що більшовики часто творили страшні злочини, прикидаючись упівцями, – і саме в цих злочинах звинувачують дотепер УПА. А якби упівці дійсно скоювали такі страшні злочини проти мирного населення, які їм приписують антиукраїнські сили, – звідки могла взятися народна любов до повстанців, що досі не згасла саме в тих місцевостях, де вони воювали, як би вони могли протриматися стільки часу без підтримки населення, яке вони, за більшовицькими легендами, жорстоко винищували? Підпільникам нізвідки взяти таку потужну пропагандистську систему, якою володіли фашисти і комуністи, щоб створити собі мільйони фанатичних прибічників. Але прибічники фашизму і комунізму насправді горбляться перед жалюгідними, вигаданими ідолами, тоді як прибічники УПА горбляться перед подвигами реальних людей, свідками яких вони були або про які вони чули з оповідок своїх батьків і дідів. Партизани – не терористи, партизанську війну уможливлює тільки жертовна підтримка місцевого населення, тому, на відміну від червоних зайд, вони аж ніяк не могли знищувати свій рідний народ, який вірив в них.

Як вирішити проблему браку інформації і надлишку дезінформації щодо УПА? На щастя, якщо зазирнути в той же Інтернет як найдемократичніше джерело інформації, то ми вже маємо достатньо сайтів із вичерпною інформацією щодо діяльності УПА, однак тут же поряд з ними маємо всілякі "описания злодейств УПА", "организация бандформирований УПА" і, що найогидніше, дзявкіт "газеты Коммунист" – не знаю, як іще інакше можна назвати той специфічний стиль "обгавкування-кожного-хто-зустрінеться-на-шляху", який започаткував іще К. Маркс, але Ленін побив усі його рекорди плебейського хамства. До речі, прикметно, що я не знайшла жодного поганого слова про ОУН-УПА українською мовою – видно, поливати брудом наших повстанців виходить тільки "на языке", а українська мова непридатна для паплюження українських героїв.

Незважаючи на, здавалося б, значну доступність інформації про ОУН-УПА, на жаль, зусиль одних лише ентузіастів та відповідних організацій, як свідчать соціологічні дослідження, недостатньо, тому що ця інформація лишається на маргінесах суспільного життя. Справжнє визнання ОУН-УПА можливе тільки за умови потужної підтримки держави: вивчення справжньої, живої, а не заідеологізованої історії України в школах, грантів на історичні дослідження та оприлюднення їхніх результатів, санкцій за антиукраїнську діяльність тощо. З тих-таки соціологічних досліджень ми бачимо, що масштаби ворожої пропаганди майже дорівнюють масштабам суспільної байдужості і невігластва. Отруєння антиукраїнською пропагандою, звичайно, дуже важко виліковується, але "незнайки", особливо молоді, не безнадійні і не втрачені – їх можливо пробудити! Наш Президент, нехай навіть і нерішуче, але все ж зрушив проблему замовчування і невизнання УПА з мертвої точки і вивів її на рівень суспільних обговорень. Навіть те, що питання щодо ставлення до УПА почали включатися в соціологічні дослідження, на які витрачаються величезні гроші, – вже свідчить про зростання суспільної важливості цієї проблеми. Дійшло навіть до того, що в новинах українців, депортованих з Польщі, яким уряд Януковича начебто збирається надати статус ветеранів війни, називають не, скажімо, "жертвами тоталітарної політики", а "пособниками ОУН-УПА" (Інтернет-газета "Обком"). Про який статус "пособников УПА" може йти мова, якщо уряд і Верховна Рада вустами віце-прем'єра Табачника і першого заступника голови ВР Мартинюка заявили, що законопроект попереднього уряду щодо прирівнювання в правах самих воїнів УПА із ветеранами ВВВ "имеет слабые шансы"?! Називання депортованих з Польщі українців "помічниками УПА", на жаль, може їм тільки зашкодити... За антиукраїнського уряду і парламенту українські герої, хоч як це прикро, залишаються незнаними і невизнаними в тій державі, за яку проливали кров.

Свято Зброї на хуторі Ясенів біля села Яблунів Турківського району Львівської обл., 31 серпня 1944 року. Будинок, у якому містився надрайонний провід ОУН. На передньому плані у військовій формі напівлежить районний провідник ОУН Боринського району Ігор Кишакевич-"Юрій". У другому ряді – дівчата жіночої сітки ОУН, серед них перша зліва Іванна Желіховська, друга – молодіжний референт районного проводу Любомира Зачко-"Зірка". У третьому ряді – рій охорони, другий справа командир рою "Довбуш". За ними добровільці УПА.

Могила в селі Воля Володзька, де поховано 120 вояків УПА.

Одним з головних завдань у боротьбі з прагненням українського народу бути господарем на своїй землі Москва вважала компрометацію національно-визвольного руху, аби від нього – як нібито злочинного – відвернулися широкі маси.

Про постійне використання більшовиками різних засобів компрометації національно-возвольних рухів свідчать і нещодавно розсекречені документи головного їхнього вождя Леніна. Саме він у середині серпня 1920 року інструктував заступника голови Революційної Військової Ради РСФРР Е. Склянського про те, яким чином можна покарати Латвію та Естляндію. Дозволю собі у зв'язку з цим привести уривок з книги А. Латишева "Розсекречений Ленін" (Москва, 1996): "На плечах провідника повстанців проти радянської влади Балаховича перейти де-небудь кордон на 1 версту і повісити там 100–1000 їхніх чиновників і багатіїв". Аналізуючи запропонований Склянським план розвитку його інструкції, Ленін далі зазначає: "Прекрасний план. Докінчуйте його РАЗОМ з Дзержинським. Під виглядом "зелених" (ми потім на них і перекладемо) пройдемо на 10–20 верст і перевішаємо куркулів, попів, поміщиків. Премія – 100.000 карбованців за повішеного".

Володимир СЕРГІЙЧУК,
доктор історичних наук, професор.

У ПРАВДІ – СИЛА

ПЕРЕВЕРТНІ...

Під виглядом підрозділів УПА діяло близько 150 спецгруп НКВС

Спецзагін НКВС з керівниками Демидівського райвідділу НКВС, 20 листопада 1945 року

Ця лінія більшовицької партії на компрометацію національно-визвольних рухів буде витримуватися і в подальшому, постійно вдосконалюючись. Свідченням цього є, зокрема, виступ першого секретаря ЦК КП(б)У Микити Хрущова на нараді секретарів обкомів КП(б)У, начальників управлінь НКДБ і НКВС західних областей УРСР 15 травня 1945 року у Львові. Ратуючи за використання для компрометації учасників націоналістичного підпілля спецбоївок радянських каральних органів під виглядом УПА, Хрущов тоді висловився так: "Я вважаю правильним створення спецгруп з колишніх бандитів (тобто тих українських націоналістів, котрі прийшли з повинною. – **В. С.**). У нас інколи використовують їх неправильно. Не можна ж до безкінечності посилати спецгрупу із завданнями, адже це бандити, і вони можуть манкирувати, підводити нас. Треба їм дати одне конкретне завдання, і коли вони його виконають, можна сказати, що вони свою провину спокутували, і відпустити їх".

Але це буде вже після розгрому гітлерівської Німеччини, коли СРСР міг кинути проти українського національно-визвольного руху значну частину відділів армійської контррозвідки "Смерш". Починалася ж подібна діяльність набагато раніше, як тільки сталінський режим усвідомив потужний вплив оунівців на українські маси.

Так, коли наприкінці 1942 року до Москви дійшла інформація про розгортання на Волині збройного українського національно-визвольного підпілля, в Центральному штабі партизанського руху СРСР одразу ж узялися за розробку окремого плану боротьби проти оунівських загонів. Зокрема, за пропозицією начальника оперативного відділу полковника Соколова було ухвалено рішення про передислокацію з початку 1943 року частини більшовицьких партизанських з'єднань з Росії та Білорусі на Волинь з метою "розкладення націоналістичних формувань противника на території України".

І саме в більшовицьких партизанських загонах починають формуватися спецвідділи під виглядом боївок УПА. Їхнє завдання – злочинними діями компрометувати український національно-визвольний рух і прискорювати ліквідацію учасників націоналістичного підпілля, в першу чергу керівників.

Один з таких більшовицьких підрозділів – "сафатовці", що діяв під виглядом українських повстанців, замордував у 1943 році жителя села Карагінка Млинівського району Рівненської області Василя Яремчука, вчепивши йому на груди табличку з написом "Зрадник українського народу".

Широко застосовувалися більшовицькими партизанами й інші прийоми, про один з яких залишив свідчення Герой Радянського Союзу І. Грабчак: "Диверсією і спеціально випущеною листівкою від імені бульбівців, – радирував до УШПР він, – я обманув німців, і 13, 14 серпня німці глушили бульбівців, а я відійшов на Курчицю без перешкод".

Про методи організації таких акцій для боротьби з націоналістичним підпіллям розповідають документи щодо створення більшовицькими партизанами спеціального підрайону ОУН "Пекло".

Окремої згадки потребує і провокативна діяльність на Волині групи диверсантів під командуванням Дмитра Медведєва, яка прикривала радянського розвідника-терориста Миколу Кузнєцова. Останній, здійснюючи замахи на високопоставлених гітлерівських урядовців, залишав на місці вбивства списки українських націоналістів (їх по тому гестапо заарештовувало й розстрілювало) або вигукував "Слава Україні!".

Будучи захоплений польовою жандармерією УПА і намагаючись врятувати своє життя, Микола Кузнєцов видав усі таємниці розвідувально-диверсійної групи на чолі з лейтенантом Крутіковим, що діяла під виглядом українських повстанців. Як зазначав відомий дослідник Лев Шанковський, зізнання Кузнєцова, що зберігаються за кордоном, дозволили звернути увагу на гурт більшовицьких партизанів, котрі під проводом колишнього "бульбівця" Бориса Крутікова маршировали Волинню в шапках з тризубами, ревли націоналістичних пісень, вдаючи з себе рейдуючу повстанську групу. Вони користувалися кличками УПА, походження яких невідоме і які й стали причиною їхньої згуби. Вони допомогли польовій жандармерії УПА затримати зраджену Кузнєцовим "рейдуючу групу" у Вербському районі і розбити її в тій самій місцевості, де упівці спіймали і його самого.

Інший приклад. Олександр Ярош із загону Медведева, котрий, до речі, підпорядковувався тільки 4-му управлінню НКВС СРСР, у травні 1943 року отримав завдання влитися в УПА, де мусив стати інструктором бойової підготовки Рівненського округу, а з середини листопада того самого року повинен був за дорученням підполковника Лук'янова перейти до "бульбівських" загонів.

З наближенням радянсько-німецького фронту більшовицькі партизани мали активізувати свою діяльність проти ОУН-УПА. Так, згідно з вказівкою начальника УШПР Т. Строкача від 17 березня 1944 року, в партизанському з'єднанні під командуванням Чижова необхідно було створити спецгрупу на чолі з Яркіним для організації терористичних актів, у тому числі над керівництвом ОУН та СБ ОУН.

У квітні 1944 року червоні партизани дізналися про існування повстанської боївки в Поленах Сторожинецькою району Чернівецької області. Розвідавши через своїх симпатиків у селі Лукавець Вижницького району про недостатню озброєність упівців, вирішили знищити їх, вдавшись до хитрощів і використавши кількох українців-галичан, які перебували в більшовицькому партизанському загоні. Вони причепили собі тризуби, навантажили на підводу зброєю й подалися з Горішнього Лукавця до Банилова шукати "своїх".

Зустрівши бойовиків, привіталися: "Слава Ісусу Христу! Ми шукаємо своїх". Всі члени боївки УПА повірили, що це справжні повстанці, зраділи, розбалакалися з ними, оскільки чули свою, сільську мову. Ті ж більшовицькі партизани, котрі не знали місцевого діалекту, мовчали і тільки роззиралися на різні боки.

Командир боївки УПА Пріц, не підозрюючи нічого підступного, дав вказівку приготувати обід, щоб почастувати таких "гостей". Коли господині наготували, позносили й порозкладали на столах всі страви, червоні партизани, за попередньою домовленістю, розташувалися через одного, а не підряд, їхній старший сів коло Пріца, і коли поїли, раптом схопив його за одну руку, "гість" з іншого боку схопив за другу. Так само було вчинено й з іншими довірливими членами повстанської боївки. Пріц вигукнув: "Зрада!", але вже було пізно зарадити справі. Упівець Маньковський, котрий спробував учинити опір, був убитий на місці. Всі інші додому вже не повернулися...

Напередодні приходу Червоної армії за Збруч більшовицьке керівництво посилило діяльність, яка б могла компрометувати ОУН-УПА. В архівних матеріалах є окремі відомості стосовно цього питання. Зокрема, за станом на 1 липня 1945 року спецгрупами ліквідовано 1980 учасників підпілля, захоплено живими 1142. Вилучено більше 1000 одиниць зброї.

Діяльність цих спецгруп не тільки завдала непоправного удару по національно-визвольному рухові, а й спричинилася до численних жертв серед мирного населення. Наприклад, спецгрупа НКВС у селі Верхній Лукавець Вижницького району на Буковині 22 грудня 1944 року вночі напала під виглядом бандерівців на обійстя Василя Чорнея. Спочатку запалили стайню-стодолу, в якій згоріло 14 голів худоби, потім стали палити хату, давши чергу з автомата. Коли дочка Чорнея Марія кинулася боронити хату від вогню, старший групи Домнічев випустив їй у груди майже цілий диск.

Члени родини Чорнея, котрі врятувалися, десятки років змушені були повторювати, що на них напали "бандери". І лише в умовах незалежної України змогли сказати правду і назвати прізвища нападників: Домнічев, Дзюнь, Бойко, Василь Боднарашек, Танасій Данко, Сумарюк ...

Насиченість західноукраїнського терену великою кількістю спецгруп каральних органів більшовицької влади призводила й до сутичок між ними через неузгодженість дій, про що, зокрема, йдеться в доповідних командування 17-ї стрілецької бригади внутрішніх військ НКВС.

Зрештою, і в самій Україні – аж до придушення організованого спротиву українського національно-визвольного руху – каральні органи продовжували використовувати ці прийоми. Наприклад, у ніч на 13 вересня 1946 року група солдатів внутрішніх військ на чолі з сержантом Скотніковим, діючи під виглядом бійців УПА, в селі Микитинцях Косівського району Станіславської області не тільки провокувала місцеве населення на антирадянські акції, а й займалася розбоєм та гвалтуванням жінок.

15 березня 1947 року провокативна група більшовиків у кількості 15 осіб, вдаючи повстанців із-за Дністра, зайшла вночі до села Бахменка на Станіславщині, де вдалося їй спровокувати 5-х жителів. Наступного дня до села прибуло декілька емгебістів з району, заарештували осіб, попереднього вечора спровокованих, та забрали в район, звідки через два тижні їх випущено з тим, щоб вони як викуп дали одну корову, 3 центнери збіжжя та 10 літрів горілки.

На початку 50-х років більшовицькі органи безпеки вдалися ще до однієї провокації, створюючи так звані "парашутні загони ОУН", котрі рейдували в терені. Нібито закинуті із-за кордону парашутисти, писав Лев Шанковський, були зодягнені в американські одностроï, з тризубами на пілотках, часто у вишиваних сорочках. Вони з'являлися і зникали в різних околицях, зводили "бої" з "червонопогонниками" та "чорнопогонниками". Вештаючись ночами, ці відділи нападали на селянські хати і грабували їхніх господарів, вели себе нахабно й брутально. Шукаючи "сексотів" і "зрадників", щоб їх покарати, вони знаходили свої жертви серед порядних людей, яких більшовицька влада підозрювала в симпатіях до підпілля. На Волині, зокрема на Житомирщині, такі парашутисти виступали в одностроях британської армії і часто свою розмову переплітали англійськими словами. Усіх тих, хто допомагав їм втілювати в життя плани уярмлення інших народів, російські більшовики по тому знищували. Як правило, намагалися робити це руками тих самих, скажімо, українців, як це було вчинено з "ініціатором" примусового приєднання Української греко-католицької церкви до православної о. Гаврїлом Костельником у 1948 році. Діялося це, знову ж таки, з метою очорнити націоналістичне підпілля. Хоча, без сумніву, цього священика не вбивали ніякі "українські буржуазні націоналісти" чи "агенти Ватикану" – для такого вбивства з боку ОУН-УПА не було жодних причин.

Як бачимо, документи з колишніх спецхранів комуністичної системи детально розповідають про методи компрометації українського національно-визвольного руху спецслужбами більшовицької влади. Завдяки їм можна переконатися, що багато з тих злочинів проти мирного населення, які перекладалися комуністичною пропагандою на ОУН-УПА, насправді були вчинені спецслужбами СРСР.

Пам'ятаймо про це...

Від редакції. Детальніше про репресивні акції агентури та спецбоївок НКВС–НКДБ під виглядом ОУН–УПА розповідається в книзі автора "Тавруючи визвольний прапор" (К., 2006).

Михайло ПОЛІЩУК

 ВОЛЯ НАРОДАМ!

ЗА СВОБОДУ І НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Правові підстави визнання законності та легітимності політичної і бойової діяльності Організації Українських Націоналістів (ОУН) та Української Повстанської Армії (УПА)

Правовими підставами визнання законності та легітимності політичної та бойової діяльності Організації Українських Націоналістів (ОУН) та Української Повстанської Армії (УПА) є їхня відповідність загальновизнаним принципам і нормам міжнародного права у сучасному законодавстві України, які схвалюють національно-визвольний рух народів за свободу і незалежність, а також визнають невід'ємне право націй на самовизначення й утворення власних національних держав.

Національно-визвольний рух – сукупність різних (мирних і немирних, збройних) форм боротьби нації за визволення від чужоземного панування, національного і колоніального гноблення, досягнення національної незалежності й реалізацію невід'ємного права нації на самовизначення. Діяльність ОУН-УПА була частиною національно-визвольного руху українців XX століття за самовизначення й утворення власної національної держави на своїх етнічних землях.

Історичними прикладами реалізації права на самовизначення є українська революція 1648–1654 років, американська революція і наступні революції в Латинській Америці проти європейського колоніалізму. На Паризькій мирній конференції (1919–1920) викладено концепцію президента США В. Вільсона, в якій проголошувалося "...право кожного народу на суверенітет, в умовах якого він хоче жити..."

Принцип самовизначення був відображений в положеннях Ліги Націй через посередництво системи мандатів, при якій держави-мандатарії брали на себе "священну місію" сприяти "добробуту і розвитку цих народів". Боротьба за свободу народів від поневолення була проголошена головною ціллю війни з Німеччиною Рузвельтом і Черчіллем.

У першій статті Статуту ООН сказано: "Організація Об'єднаних Націй має за мету:

1. ...

2. Розвивати дружні відносини між націями на основі поваги принципу рівноправності і самовизначення народів... "

В статті І Міжнародного пакту про громадянські й політичні права, а також Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права сказано:

"1. Всі народи мають право на самовизначення. В силу цього права вони вільно встановлюють свій політичний статус і вільно забезпечують свій економічний, соціальний і культурний розвиток".

В Декларації про державний суверенітет України проголошено: "Українська РСР як суверенна держава розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення". Конституція України 1996 року теж наголосила на здійсненні українським народом свого невід'ємного права на самовизначення.

Аналіз постанов, маніфестів, звернень І-го й наступних Великих Зборів ОУН та накази й інші документи й матеріали Головного Військового Штабу УПА і їхня практична діяльність у політичній, дипломатичній і воєнній площині та всенародна підтримка дає підстави безапеляційно стверджувати, що ОУН-УПА діяли згідно з принципом самовизначення націй і в інтересах українського народу. Вони вели свою боротьбу під гаслом: "Свобода народам, свобода людині! За Українську Самостійну Соборну Державу". Ця боротьба була легітимною і законною з погляду міжнародного права і законодавства сучасної України.

Реалізація права на самовизначення може здійснюватися як мирними, так і немирними засобами. Відмова окупанта надати пригнобленому народу незалежність розглядається як порушення міжнародного права і цей народ має законні підстави у такому випадку перейти від політичної до насильницької, збройної форми боротьби. У XX ст. практично всі поневолені народи Європи, Азії та Африки здобули свою національну і державну незалежність переважно збройною боротьбою. Право на збройну боротьбу поневолених народів визнано навіть у визначенні агресії, схваленому резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 3314 (XXIX) 1974 року. В ст. 7. визначення агресії сказано, що ніщо в цьому визначенні "не може яким-небудь чином завдавати шкоди праву на самовизначення, яке випливає із Статуту, свободі і незалежності народів, які насильницьки позбавлені цього права", "а також праву народів боротися з цією метою і просити й отримувати підтримку згідно з принципами Статуту". Відповідно ООН у різних своїх резолюціях визнала право палестинців і темношкірого населення Південної Африки на відновлення своїх прав "всіма засобами".

Збройна боротьба ОУН-УПА за незалежність України була законною і легітимною. Українські націоналісти воювали не з власним національним урядом, не з українською урядовою армією, а з окупаційними режимами в Україні: націонал-соціалістичної Німеччини, комуністичної Росії, а також Польщі, Румунії, Угорщини та їхніми карально-репресивними органами.

Відомо, що після падіння у 1921 році Української Народної Республіки окремі українські землі окупували війська сусідніх держав, насамперед Росії. Оскільки ніякого союзного договору про створення СРСР підписано не було і територія УНР була включена до складу Радянської Росії без згоди на те українського народу шляхом збройного насильства (анексована), стан окупації України тривав фактично до 1991року. Збройна боротьба ОУН-УПА з окупантами та їхніми колаборантами була законною, оскільки з погляду загальноприйнятих законів і звичаїв війни партизанський рух на окупованій агресором території абсолютно правомірний. Партизани є комбатантами. Партизанська війна є особливим видом народної війни і має справедливий характер.

Вперше у договірному порядку питання партизанської війни були врегульовані в Гаазьких конвенціях 1899 і 1907 років, які визнали партизанів законними комбатантами. Хоч за змістом цих конвенцій створення партизанських загонів допускалося на неокупованій території, але вміщена в IV Гаазьку конвенцію декларація Мартенса, згідно з якою у випадках, не передбачених конвенцією, "населення і воюючі залишаються під охороною і дією начал міжнародного права", фактично давала можливість розглядати як правомірну і партизанську війну на окупованій території. Для визнання населення "в якості воюючого" IV Гаазька конвенція вимагала від осіб зі складу партизанських сил, "відкрито носити зброю і дотримуватися законів і звичаїв війни".

IV Гаазька конвенція про закони і звичаї сухопутної війни 1907 року, а також Женевська конвенція 1949 року визнають воюючими регулярні та нерегулярні збройні формування, якщо їхній особовий склад відповідає таким вимогам: а) має на чолі особу, яка відповідає за своїх підлеглих; б) має визначений і явно видимий здалеку знак розрізнення; в) відкрито носить зброю і г) дотримується у своїх діях законів і звичаїв війни.

Женевські конвенції 1949 року поширюють закони і звичаї війни на "конфлікти, які не мають міжнародного характеру", і вже тим самим узаконюють народну війну, допускають підпорядкування збройних сил уряду (або владі), які не визнані державою, що воює з повстанцями. Таким невизнаним СРСР та його союзниками українським підпільним урядом був Генеральний Секретаріат Української Головної Визвольної Ради, створеної 1944 року з представників усіх українських земель. Йому підпорядковувалася УПА. Головнокомандувач УПА генерал-хорунжий Р. Шухевич одночасно очолював Генеральний Секретаріат УГВР і виконував у ньому функцію Секретаря військових справ (Міністра оборони).

Легітимність УПА була визнана представниками офіційних органів сусідніх з Україною держав, які вступали з речниками УПА в переговори й підписували угоди. Йдеться, зокрема, про домовленості щодо припинення воєнних дій між українською та угорською арміями, укладені делегацією Міністерства оборони Угорщини та представниками Головного штабу УПА наприкінці 1943 року. Взимку 1943 року представники УПА вели в Одесі й Кишиневі переговори про припинення воєнних дій з Міністерством закордонних справ Румунії.

Боротьба членів збройного підпілля ОУН та вояків УПА фактично набула легітимності навіть в СРСР, хоч це і не було офіційно оголошено. Сталося це на підставі осуду З'їздом народних депутатів СРСР російсько-німецького договору 23 серпня 1939 року (пакту Молотова-Ріббентропа), внаслідок якого СРСР вступив у ІІ-у світову війну як союзник фашистської Німеччини. Керівництво країн Балтії вповні використали цей факт для реабілітації націоналістичних збройних формувань, які боролися там з російськими окупантами в 40-х роках минулого віку.

Однак в Україні нічого подібного не сталося. Це є свідченням того, що після формального проголошення незалежності України 24 серпня 1991 року український народ так і не отримав політичної влади у своїй країні. Вона й надалі перебуває в руках злочинної інтернаціональної зграї, яка продовжує проводити в Україні ганебну політику нещадного національного і соціального гноблення корінної української нації. Ці українофоби ніколи не визнають законності збройної боротьби українських націоналістів проти себе, оскільки бояться її відновлення. Це єдине, чого бандити бояться.

Берімо приклад з ОУН та УПА!

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

ПОЧУЙ ІСТОРИКІВ – ДІЗНАЙСЯ ПРАВДУ ПРО ОУН-УПА

Валентина ЯНЧУК

Українські національно-патріотичні сили вже не перший рік намагаються відновити історичну справедливість щодо вояків ОУН-УПА, зокрема на державному рівні визнати їх воюючою стороною у Другій світовій війні та надати ветеранам УПА відповідні соціальні гарантії. У Верховній Раді України в різні часи було зареєстровано кілька законопроектів, авторами трьох з яких були депутати від Конгресу Українських Націоналістів. На жаль, праві партії ніколи не мали в парламенті достатньої кількості голосів, аби довести справу до кінця.

Коли ж до влади в Україні прийшла помаранчева команда, справа визнання вояків УПА нарешті зрушила з мертвої точки. Так, вельми символічно – 14 жовтня 2005 року, в день, коли патріотична громадськість святкує День УПА, Урядова комісія під головуванням віце-прем'єр-міністра В'ячеслава Кириленка схвалила офіційний фаховий висновок робочої групи істориків з вивчення діяльності ОУН і УПА Інституту історії НАНУ та проект Закону "Про внесення змін до Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту". Урядова комісія була створена ще у вересні 1997 року, але тодішня влада, очевидно, не була зацікавлена в активній роботі науковців. Представляючи фаховий висновок істориків, В'ячеслав Кириленко відразу розставив усі крапки над "і": "ОУН-УПА була тим військово-політичним чинником, який безпосередньо впливав на боротьбу українського народу за суверенну державу".

Фаховий висновок робочої групи істориків було розповсюджено тиражем понад 30 тис. примірників по шкільних, університетських і публічних бібліотеках України. Проте більшість українців досі не ознайомлена із цією працею і перебуває в полоні міфів антиукраїнської за своєю суттю радянської історіографії стосовно ОУН і УПА. Спробуймо розібратися, які передумови, на думку українських істориків, були для створення Організації Українських Націоналістів і Української Повстанської Армії, на чому ґрунтувалась їхня діяльність і в яких умовах вона відбувалась. Отже, надаємо слово групі вчених, які працювали над історичним висновком щодо діяльності ОУН і УПА.

Розглядаючи виникнення ОУН в контексті тогочасних політичних реалій, історики зазначають: "...Населення Західної України боронило свою землю від поляків з 1918 р. і відчувало жах при згадках про короткочасну, але криваву радянізацію 1939–1941 рр. Його захисною реакцією на зовнішнє втручання стало утворення праворадикальної військово-політичної формації – Організації Українських Націоналістів. ОУН боролася з державами, тобто мала перед собою незрівнянно сильнішого, ніж вона сама, противника. Але вона була сильна підтримкою народу і після чергового погрому негайно самовідтворювалася. У народі завжди знаходилися люди, здатні відмовитися від особистого життя і присвятити себе високій меті – боротьбі за Українську самостійну соборну державу". У цій цитаті хочеться виділити чи не кожне слово, адже вона дуже точно передає мету створення і діяльності ОУН, підкреслює її масовість і наголошує на нерівності боротьби, у яку не побоялась вступити ця організація.

У розділі "Протистояння українських націоналістів і радянської влади в 1939–1941 рр." знаходимо пояснення, чому ОУН не вдалося підняти повстання на Західній Україні одразу після масових репресій радянської влади проти місцевого населення: "Вторгнення СРСР в Польщу здійснювалося під виглядом "визвольного походу", покликаного врятувати життя і майно єдинокровних народів – українців і білорусів. Це зобов'язувало Кремль зробити вагомі поступки народам, звільнюваним від національно-культурного і релігійного гноблення Польської держави. Разом з тим, всі національні організації цих народів були негайно знищені, а їхні лідери – репресовані".

Критики ОУН звинувачують націоналістів у співпраці з гітлерівською Німеччиною, оцінюючи їхні дії з погляду сьогодення. Історикам, які працювали над висновком, вдалося неупереджено підійти до цього непростого питання. Читаємо: "Чи слід звинувачувати українських націоналістів за бажання співробітничати з державою, що була, як визначив Нюрнберзький процес, злочинницькою в самій своїй основі? На це питання треба відповідати в контексті тогочасних подій. До вересня 1939 р. демократичні держави Заходу бажали налагодити таке співробітництво. На їхнє виправдання слід зауважити, що до 1939 р. Третій рейх ще не здійснив тих злочинів, від яких здригається кожна цивілізована людина.

Радянський Союз теж прагнув співробітництва з Третім рейхом аж до червня 1941 р. і почав воювати з ним не з власної волі, а внаслідок неспровокованого нападу.

<...> ...Слід нагадати тим, хто робить спроби підштовхнути українських націоналістів до провалля Нюрнберга звинуваченнями у співробітництві з націонал-соціалістами, що договір про дружбу і кордон уклали з Німеччиною керівники СРСР". А ось, спеціально для тих, хто оббріхує націоналістів з політичних трибун, ще одна цитата: "Чи брали участь українські націоналісти у злочинах, скоєних німецькими спецслужбами? ...Об'єктивна перевірка... виявила бездоказовість цих звинувачень. Українських націоналістів не вдалося зв'язати з конкретними епізодами злочинної діяльності німецьких служб, що розглядалися на Нюрнберзькому процесі". Ці слова із фахового висновку істориків відкидають усі звинувачення проти ОУН-УПА у військових злочинах і співпраці з нацистами.

Про "любов" окупаційної влади до ОУН свідчить секретна інструкція німецьких спецслужб, поширена 25 листопада 1941 р., яку наводить група істориків у своєму висновку: "Незаперечно встановлено, що рух Бандери готує повстання у рейхскомісаріаті "Україна", мета якого – створення незалежної України (як відомо, 30 червня 1941 р. ОУН(б) проголосила у Львові Акт відновлення Української держави. – **В. Я.**). Всі активісти руху Бандери повинні бути негайно арештовані і після ґрунтовного допиту таємно знищені як грабіжники". В цей час провідники ОУН уже були затримані, трохи згодом їх було відправлено до концтабору Заксенгаузен.

Досліджуючи діяльність Української Повстанської Армії, науковці відзначають, що вона опинилася між двох вогнів: гітлерівською Німеччиною і сталінським СРСР.

"Для тих, хто ототожнює Другу світову війну з Великою вітчизняною, ОУН (б) і УПА не є її учасниками. Та й самі оунівці були б здивовані, якби їх назвали учасниками Великої вітчизняної війни. Але критерій ставлення до Радянського Союзу не може застосовуватися при визначенні певної військово-політичної сили учасником війни з гітлерівською Німеччиною," – так вважають сучасні українські історики, розуміючи злочинну сутність обох тоталітарних систем, проти яких довелося боротися українським повстанцям.

Далі науковці описують методи боротьби радянської влади з непокірними українцями: "Після проходження фронту основним засобом боротьби сталінської держави з національно-визвольним рухом стали мобілізації місцевого населення в Червону армію. Секретар Рівненського обкому КП(б)У В. Бегма запропонував М. Хрущову "здійснити поголовну мобілізацію чоловіків від 17 до 50 років життя в області й відправити подалі в тил східних областей, де їх розсортувати: частину до армії, а частину – в робочі батальйони". Ідея була прийнята і реалізована Хрущовим і Сталіним. <...>

Первинна ідея В. Бегми була "вдосконалена". Польові військкомати вже напрацювали великий досвід мобілізації населення у східних областях України. Замість того, щоб відправляти мобілізованих "подалі в тил", їх нерідко кидали в бій – ще не навчених, погано озброєних, іноді – навіть не обмундированих. Звідси – загальновідома жахлива різниця у бойових втратах між вермахтом і Червоною армією".

Совіти, як називали радянську владу на Західній Україні, ставили перед повстанцями нелегкий вибір: здатися або втратити своїх рідних: "На початку 1945 р. НКВС УРСР провів в сільській місцевості західних областей облік населення віком від 15 років. Відповідною інструкцією рекомендувалося "точно встановити, де знаходиться той чи інший громадянин чи громадянка. Родичів тих осіб, точне місцезнаходження яких не буде встановлене, попередити під розписку: якщо ці особи не з'являються до органів радянської влади, вони вважатимуться учасниками банд і до їх родичів будуть ужиті репресії, включно до арешту й виселення".

Ця акція виявилася ефективною. До 21 лютого 1945 р. в Тернопільській області було зареєстровано 486 тис. родин. Виявилося, що 1267 громадян перебувало на нелегальному становищі. 872 родини, з яких походили нелегали, були виселені у віддалені регіони СРСР".

У повоєнний період конфлікт між українськими повстанцями і радянською владою лише загострився. Остання ніяк не могла впоратися із непокірними упівцями. Тоді, як свідчать історики, "Кремль розгорнув у західних областях України безпрецедентну за масштабами і залученими силами акцію, що одержала назву "великої блокади".

На території західних областей у січні – квітні 1946 р. було розміщено понад 3500 гарнізонів регулярних військ, не рахуючи завжди присутні війська НКВС, а також 3593 гарнізони, сформовані з винищувальних батальйонів. Цими силами влади вдалося заблокувати всі села і перекрити доступ до них повстанців. Останні пережили надзвичайно важку зиму, ведучи виснажливі бої з переслідувачами. Однак "велика блокада" не зламала їх".

Навіть неупереджені дослідники, говорячи про цей період боротьби УПА, не можуть не захоплюватися героїзмом і мужністю повстанців: "[Радянські] пропагандисти не могли знайти раціонального пояснення поведінці людей, які під час "великої блокади" були ізольовані від сіл і сиділи у неопалюваних схронах без руху, тому що сніг видавав сліди спостерігачам з літаків, що баражували над зимовим лісом". І далі: "Що давало їм силу для боротьби у подібних умовах? Є таке свідчення дружини Р. Шухевича: "У сорок п'ятому перед арештом я бачилась з Романом. То було під цвинтарем Личаківським у Львові. І кажу: "Слухай, та ви нічого не маєте. Ви без машин, без нічого, та вони вас всіх вистріляють, вилапають". Він каже: "Ти знаєш, як я тебе люблю. Але Україну – більше як тебе". Насправді, ці слова головнокомандувача УПА, які комусь можуть видатись недоречними у серйозному науковому дослідженні, дають відповідь на всі запитання стосовно причин і доцільності боротьби ОУН-УПА.

У розділі "Протистояння українських націоналістів і радянської влади у повоєнний період" історики розвінчують ще один страшний міф про ОУН-УПА, яким лякали законослухняних радянських громадян, мовляв, повстанці тероризували населення Західної України, грабуючи, вбиваючи, ґвалтуючи жінок.

"У 1948–1949 рр. органи МДБ і МВС з метою нищення і компрометації підпільників різко розширили активність так званих спеціальних, або агентурно-бойових груп. Діючи під виглядом повстанців і підпільників, спецгрупи виявляли і знищували справжніх учасників визвольного руху або тих, хто їм співчував. Оцінюючи діяльність спецгруп, керівники МДБ УРСР відзначали, що в ряді випадків з їх допомогою "вдалося створити у середовищі оунівців атмосферу взаємної недовіри, яка призводила часто до самознищення банд та їх ватажків".

З метою ізоляції учасників визвольного руху від місцевого населення спецгрупи грабували і розстрілювали людей, палили садиби, знищували худобу, ґвалтували жінок. Та порівняно швидко, уже в березні 1949 р., МДБ УРСР відмовилося від такого способу боротьби з повстанським рухом і розформувало агентурно-бойові групи. Про мотиви цього рішення можна тільки здогадуватися. Але слід взяти до уваги оцінку спецгрупи УМДБ Рівненської області прокурором військ МВС Українського округу. У доповідній записці від 18 травня 1949 р. в ЦК КП(б)У він писав, що діяльність згаданої спецгрупи "мала яскраво виражений бандитський характер і була відома місцевому населенню".

Боротьба ОУН (у вересні 1949 р. головнокомандувач УПА Р. Шухевич видав наказ припинити діяльність повстанських відділів і штабів як бойових одиниць і органів управління, їхній особовий склад вливався у підпільні структури ОУН(б)) тривала до кінця 1950-х років. Хоча, зазначають історики, після 1954 року з боку ОУН були лише поодинокі акції. Остання з них була зафіксована 12 жовтня 1959 р.: тоді повстанець П. Пасічний застрелив оперуповноваженого УКДБ у Тернопільській області лейтенанта В. Стороженка. П. Пасічника та його побратима О. Цетнарського було вбито "в ході оперативно-військової операції" 14 квітня 1960 р. Це були останні жертви з повстанського боку. Тобто оунівське підпілля радянська влада змогла знищити лише через 15 років після закінчення Другої світової війни.

І наостанок сухі статистичні дані з постанови президії ЦК КПРС "Про політичний і господарський стан західних областей Української РСР" від 26 травня 1953 р., в якій підбивалися перші підсумки боротьби у цьому регіоні від 1944 р. до 1952 р. включно: "Репресовано державою до 500 тис. осіб, в тому числі заарештовано понад 134 тис., вбито понад 153 тис., вислано довічно з України понад 203 тис. осіб". І ще повніша інформація у 1957 р. з дуже надійного джерела – КДБ: "У відповідній довідці четвертого управління КДБ при Раді міністрів УРСР зазначалося, що за 1944–1956 рр. в ході бойових операцій, в результаті самогубств та "внутрішнього" терору безповоротні втрати підпілля становили 155108 осіб, з них у східних областях – 1746. За той же період вийшло з повинною 76753 особи. У 1943–1956 рр. за всіма "забарвленнями" націоналістичної діяльності було заарештовано 103866 осіб, з яких засуджено 87756".

Ці цифри промовляють до нашого сумління. Українська держава і ми, її громадяни, не маємо права забути подвиг українських повстанців з ОУН і УПА. Не маємо права не розібратися у тих складних подіях, у яких опинилися українці в часи Другої світової війни. Не маємо права. Бо без цього ми не матимемо майбутнього. Пам'ятаймо: історики свою справу зробили. Час діяти суспільству.

ЛІТЕРАТУРА

Про сорокові-п'ятдесяті роки минулого століття в Галичині, зокрема про боротьбу Української Повстанської Армії, протягом останнього десятиліття написано настільки багато, наскільки й мало. Ідеологічний шлейф російсько-радянського трактування цих знакових в історії України подій досі дається взнаки. І хоч історики, в тім числі й достатньо незаанґажовані в ідеологічні "розборки", докладають нині чимало зусиль до того, аби розставити всі крапки над "і", та їхня кабінетна робота апріорі не може впливати на уми і душі так, як це мала б зробити література – адже останній під силу вплив емотивний, що суспільна свідомість сприймає значно швидше і краще, ніж логічні доводи.

НАРОЗВИДНІ

Іван АНДРУСЯК, "Нація і держава"

Роман ІВАНИЧУК

Попри те, художня література майже нічого значущого в цій царині наразі не запропонувала дійсно мистецького, а не політично та ідеологічно перевантаженого. Читаючи нечисленні опуси на цю тему, що іноді зринали на шпальтах літературних і не дуже часописів, я не міг позбутися враження, що їхні автори задалися ціллю переконати в "беззаперечній позитивності" УПА й без того переконаних і ще більше озлобити тих, хто має з цього приводу дещо іншу думку – хоч яким би жахливим чином та думка не формувалася.

Єдині винятки, коли мистецтво превалює над ідеологічними баталіями, коли текст силою свого емотивного впливу здатен примусити читача забути його ідеологічні "навороти" і перейнятися почуттям, близьким до того, що його древні називали катарсисом – цикл новел на цю тему Василя Портяка та окремі твори Марії Матіос.

Вочевидь, давно назріла в літературі потреба широкого і розгорнутого полотна, в якому той злам свідомості, що мав місце в сорокові-п'ятдесяті в Галичині, був би переданий засобами не лише модерними. Та романістів, охочих звалити на себе цей тягар, досі не знаходилося, що й зрозуміло: писати про УПА погано вже не можна, писати просто добре – замало, а писати сильно – штука непроста. І ось, нарешті, зважився на це доволі знаний майстер історичного роману Роман Іваничук – нещодавно з'явилися друком кілька його творів на цю тему, зокрема "Рев оленів нарозвидні". Скажу одразу: насправді сильно у шановного автора наразі не вийшло, але в порівнянні з тим "чортзна чим", яке досі на цю тему превалювало, роман серйозно виграє.

Єдино правильне в цьому контексті сюжетне трактування авторові, вочевидь, підказав неабиякий письменницький досвід: роман вийшов не стільки про власне УПА, скільки про атмосферу тодішнього прикарпатського села, в якому сам письменник народився. Війна, властиво, тут лише розпочинається, бо досі активні бойові дії його обминали. Ця атмосфера тривожного передчуття чи не найбільше вдалася авторові: відчуваються власні спогади, які й надають оповіді неабиякого колориту. Щоправда, характерна для латиноамериканського химерного роману а ля Габріель Ґарсія Маркес чи Маріо Варгас Льоса спроба вплести в оповідь елементи напівфольклорної містики не вдалася: образ оленів, який дав назву творові, виглядає дещо надуманим і штучно прив'язаним до тканини тексту. Їхня трагедія в контексті трагедії людської виглядає епізодичною і не настільки переконливою, як авторові того хотілося – принаймні, розрахунок на те, що цей образ мав би підсилити емотивне звучання твору, виправдав себе лише в окремих епізодах.

Стосовно ж головних персонажів, то їхній "набір" майже ідеально ілюструє творчий принцип, вироблений свого часу Борисом Грінченком для так званих просвітницьких творів для загалу. Тут практично нема ідеологічно випадкових дійових осіб, а навпаки, кожен із персонажів є носієм, уособленням, а іноді й апотеозою того чи іншого ідеологічного втілення. Серед них – патріот-інтелігент, сільський вчитель, який ратує за збереження національної і культурної ідентичності будь-якою ціною, навіть шляхом примирення з режимом, що його сам же люто ненавидить; значно радикальніше настроєна дочка цього патріота, яка, врешті, знаходить своє щастя серед повстанців; його розгублений у перипетіях син, що ніяк не може узгодити свої уподобання і переконання з привидами мінливої і підлої дійсності (схоже, прототипом цього образу виступив сам автор у юності); друг цього сина, який вирішив повністю відійти від будь-яких політико-ідеологічних битв, і зберегти власну ідентичність, присвятивши себе точним наукам.

Ще виразнішими як ідеологічні концепти виступають образи власне учасників збройної боротьби. Я свідомо не називаю жодних імен персонажів, бо імена тут не мають абсолютно ніякого значення, лише концепти: до кінця чесний перед собою і перед людьми сільський ватажок-повстанець – настільки, що його чесність, зрештою, й спричинила знищення ворогами села; його абсолютний антипод, суцільний негатив, який використовує збройну боротьбу своїх земляків за незалежність як спосіб власної наживи і задоволення владних амбіцій, але якого, врешті-решт, настигає справедлива кара; замаскований агент КДБ, "імплементований" в українське підпілля, але, врешті-решт, викритий і знищений...

Вочевидь, ці та інші концепти мали б наочно передавати увесь спектр типажів тодішніх подій, з-поза якого занадто виразно поступає грінченківська модель просвітництва, яке має перед собою більше соціально-політичну, ідеологічну мету, а художня лише випливає з неї і їй послуговує. Наскільки доречно чи недоречно це сьогодні, можна сперечатися, але зрозуміло, що для того, аби звертатися до людських душ, а не ідеологем, література мала переступити й через цей етап осмислення дійсності – і в такій ролі роман "Рев оленів нарозвидні" можна розглядати як прогрес у розвитку теми УПА. Інша річ, що хочеться більшого, але вже нехай...

Ще один беззаперечний позитив – мова роману. Вона, особливо в першій частині, доволі жива, соковита, навіть, я сказав би, смачна. Та й узагалі, початок твору виписаний значно ретельніше й образніше – художніше. Але чим ближче до завершення, тим більше дія превалює над мовою, розширені діалоги-характеристики заміняються елементами усе ще модного в деяких колах потоку свідомості та популярними в текстах згадуваного вже Льоси накладаннями й заміщеннями художніх пластів – засобами, надто вже нехарактерними для такого типу романів, яким від початку є "Рев оленів нарозвидні". Провальною є також, як на мене, спроба передати модерними засобами сцену знищення совітами села – спроба, стилістично запозичена з фіналу Маркесового роману "Сто років самоти", де селище Макондо стирає з лиця землі піщана буря. Прочитайте одне й інше і переконаєтеся, наскільки залежним і вторинним є тут текст Іваничука.

Вочевидь, головне художнє завдання – поєднати "грінченківський" та "химерний" типи романів – Іваничуку не вдалося. Зате завдання суспільне – донести до громадської свідомості живе і правдиве слово про нелегкі часи боротьби українців за незалежність наприкінці Другої світової війни – автор здолав значно краще.

ВІД АВТОРА

ПАМ'ЯТІ РЯДОВОГО ЛАЮКА

Іван АНДРУСЯК, поет

Про рядового Михайла Лаюка я, власне кажучи, нічого не знаю. Навіть того, чи був він із "Відважним", – себто Юрієм Ласитчуком, бойка якого "квартирувала" в моєму селі, – чи з кимось іншим. Не знаю, чи брав участь у якихось поважних операціях, чи лише в локальних сутичках. Не знаю, як довго був "у лісі" і як його взяли. Не знаю, як довго й де саме "карався, мучився, але не каявсь" і яким чином зумів, відсидівши, повернутися в рідні краї – навіть це було тоді дуже непросто.

Та й що, власне кажучи, про рядового Михайла Лаюка міг дізнатися тоді я – дев'яти- чи десятилітній хлопчина з простої гуцульської родини, яка пережила більше ніж достатньо для того, щоби принаймні з дітьми розмовляти про серйозні речі вкрай обережно. Це нині, "заднім числом", у нас виявляється стільки "сміливців", що хоч греблю гати, – але чомусь мені вперто здається, що переважна більшість цих "сміливців" у ті часи зовсім не колгоспниками працювали...

Я знав вуйка Міся (так у нас кажуть на Михайла – Місьо) Лаюка, неперевершеного масаря, який умів так начиняти ковбаси, паштетові й кров'янки, так готувати вуджену шинку й сало, як не умів, а нині тим паче не вміє ніхто. Навіть мій тато – так само, до речі, Місьо, – хоча тато й дуже близький до цього, особливо тепер, із віком; а його ж саме вуйко Місьо і вчив. Так, я знав вуйка Міся Лаюка, який приходив до нас зазвичай двічі на рік, перед Різдвом і Великоднем, щоб заколоти свиню й наготувати всієї тієї смакоти, яка українцям смакує завжди у скромні дні, а на Різдво й Великдень особливо; і з ним приходила дивовижна фольклорна магія передчуття Свята і не менш дивовижна й фольклорна магія кулінарного чаклунства. Годі й уявити, щоб я, бахур, перемався в цей час будь-чим іншим! Ясна річ, я дзигликом крутився довкола нього, буквально "носом" зазираючи до всього, що він робив, – і чудувався, і мав за велике щастя, коли він доручав мені маленьку "місію причетності" на кшталт "подай-принеси", а коли щось поважніше доручав – то взагалі... Вуйко Місьо приходив до нас, звісно, значно частіше, особливо влітку, коли неодмінно залишав у нас ровер, ідучи по гриби, а відтак вони з дідусем (так само, до речі, Місем) подовгу сиділи десь у затінку, розмовляючи про своє, але то вже було мені не так цікаво, бо для бахура влітку є ціла купа значно ефектніших занять, ніж наслухання неквапної розмови двох літніх чоловіків, які, до того ж, не надто й толерували мою коло них у цей час присутність...

Так що я знав вуйка Міся Лаюка, але про рядового Михайла Лаюка й не підозрював до одного надзвичайно неприємного дня, коли в райгазеті з підозрілою тепер назвою "Радянська Гуцульщина" якось написали про те, що українські буржуазні націоналісти, підтримувані світовим імперіалізмом, оті кляті бандерівці, у яких руки по лікті в крові, все ще дуже небезпечні, все ще виношують свої несусвітні мрії про (жах який) незалежну соборну Україну, і найстрашніше те, що декотрі з цих катів і вбивць чомусь не по сибірах сидять, а спокійнісінько живуть поміж нас, зачаївшись і вдаючи з себе чесних радянських людей, як ось, скажімо, такий собі Михайло Лаюк...

Я так розумію, що в кагебістів була тоді чергова кампанія з "профілактики" і т. д.; що вуйка Міся не заарештували й не посадили наново лише через те, що він був уже занадто старий і немічний, аби його всерйоз могли видати за "головоріза", а в них під ту пору були значно молодші "клієнти", такі, як поет Тарас Мельничук, якого десь тоді й судили в Косові за книжку "Чага" (єдиний, до речі, в історії сов'єцького судочинства випадок, коли офіційно судили саме за вірші!). Але все це я розумію тепер – а уявіть собі, ЩО я міг розуміти тоді, дев'яти- чи десятилітнім бахуром, коли про одного з фактично моїх дитячих кумирів аж (аж!?!) районна газета написала, що у нього руки по лікті в крові радянських людей. І коли дідусь, мій найкращий у світі й найулюбленіший дідусь сказав після цього на адресу тієї райгазети і всього, що за нею стояло, кілька ТАКИХ слів, яких я від нього ані до того, ані опісля ніколи більше не чув. І коли бачив, як люди – звичайні, як писала райгазета, "радянські" люди, "колгоспники" – після цього з ТАКОЮ повагою віталися... ні, не з вуйком Місем, а з рядовим УПА Михайлом Лаюком!

...На Покрову буде рівно двадцять років, як нема на світі мого дідуся. Механік від Бога, він через це захоплення позбувся в молодості ока (вибила пружина, коли ремонтував замок), а тому й не воював. Коли через наше село проходив фронт, він викопав у Межидорогах криївку і в ній, як це не дивно, переховався. А дідусева сестра тета Васюта (Василина) сховатися не зуміла – її чоловіка "за связь с бандой" убили, а її з двома дітьми погнали в Сибір. Меншу дочку Марусю родичі на пересильному пункті зуміли викупити, а старшого сина Василька у тифозному бараку з'їли щури... А тета повернулася – і ще, хвалити Бога, жива і читає Біблію...

Утім, про все це я вже писав – і в повісті "Реставрація снігу", і в романі "Вургун". А про рядового Михайла Лаюка не писав нічого. Бо що я міг знати про рядового Михайла Лаюка?! Анічогісінько! Крім, звісно, того, що сталося.

Що, власне кажучи, З МЕНЕ СТАЛОСЯ...

Видавець Конгрес Українських Націоналістів
Засновник Степан Брацюнь
Редакційна колегія Іван Белебеха, Іван Головацький, Анатолій Погрібний, Ярослав Радевич-Винницький, Степан Семенюк

Адреса редакції: 01001, вул. Хрещатик, 21, пом. 111, м.Київ; тел./факс (044) 279-78-08
e-mail: nacija@ukr.net
www.nacija.org.ua
Адреса видавця: 01004, вул. Горького 36, м. Київ, тел./факс 235-37-61
Головний редактор Михайло Сидоржевський

Реєстраційне свідоцтво: Серія КВ № 7970, видане Державним комітетом інформаційної політики, телебачення та радіомовлення України 08.10.2003р.
Передплатний індекс: 09715
Банківські реквізити: СПД Брацюнь Степан, р/р №26001016925980 в банку "Фінанси і кредит", ТОВ м. Київ, МФО 300131, ЄДРПОУ 2305606776

Газету набрано і зверстано у комп'ютерно-видавничому центрі Конгресу Українських Націоналістів.
Газету видрукувано у ВАТ "Видавництво "Київська правда"
Замовлення №
Наклад 70 000 примірників
Ціна договірна